

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
Сприйняття угорського мовного розмаїття на Закарпатті серед
 мешканців трьох населених пунктів

Берегі Александра Ласловна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Середня освіта (Мова і література угорська)

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103 / 23 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Дудич Катерина Іванівна, доктор
філософії, доцент

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2023 року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**Сприйняття угорського мовного розмаїття на Закарпатті серед
мешканців трьох населених пунктів**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Берегі Александра Ласловна

Освітня програма: 014 Середня освіта (Мова і література угорська)

Науковий керівник: **Дудич Катерина Іванівна,**
доктор філософії, доцент

Рецензент: **Берегсасі Аніко Ференцівна**
доктор габілітований, професор

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVVÁLTOZATOK MEGÍTÉLÉSE HÁROM TELEPÜLÉS LAKÓINAK KÖRÉBEN

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Beregi Alexandra

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Középfokú oktatás (Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Dudics Katalin,

PhD, docens

Recenzens: Dr. habil. Beregszászi Anikó,

tanszékvezető professzor

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	5
I. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	6
1.1. Kárpátalja általános jellemzői és nemzetiségi összetétele	6
1.2. Kárpátaljai magyarok nyelvi helyzete, nyelvi jogok	9
1.2.1. Tények és adok a kárpátaljaiak nyelvtudásáról	9
1.2.2. Kárpátaljai magyarok helyzete az oktatásban	13
1.2.3. Kárpátaljai magyar nyelv sajátosságai	14
1.2.4. Kárpátaljai magyar nyelvjárások jellemzői	15
1.3. A nyelvjárások megítélése	17
1.4. Kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség	19
1.4.1. Más népekkel való együttélés és ennek következményei	19
1.4.2. Másodnyelvi hatás	21
1.4.3. Kölcsönszavak	21
1.4.4. A kódváltás és ennek formái területünkön	26
II. HELYSÉGTÖRTÉNETEK, ETNIKAI ADATOK, NYELVJÁRÁSI SAJÁTOSSÁGOK	27
2.1. Nagybereg	27
2.1.1. Iskolák	28
2.1.2. Etnikai adatok	29
2.1.3. Nyelvi attitűdök a falu érettségiző diákjainak körébe	30
2.2. Beregújfalu	30
2.3. Badaló	32
III. KUTATÁS ÉS EREDMÉNYEK	34
3.1. Kutatási és adatgyűjtési módszerek	34
3.2. Eredmények	34
3.2.1. Válaszadók neme, életkora, lakhelye	35
3.2.2. A települések vélekedése a nyelvhasználatukról	35
3.2.3. A magyart lehet csúnyán beszélni?! Nyelvhasználat nálunk és másoknál.	43
3.2.4. Ön hogyan nevezi ...?	44
ÖSSZEFOGLALÓ	48
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ	50
FELHASZNÁLT IRODALOM	52
ÁBRAJEGYZÉK	54
MELLÉKLETEK	56

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	6
1.1. Загальна характеристика та національний склад Закарпаття	6
1.2. Мовна ситуація закарпатських угорців, мовні права	9
1.2.1. Факти та дані про знання мови закарпатцями	9
1.2.2. Становище закарпатських угорців в освіті	13
1.2.3. Характеристика закарпатської угорської мови	14
1.2.4. Характеристика закарпатських угорських говорів	15
1.3. Оцінка діалектів	17
1.4. Закарпатські угорці та двомовність	19
1.4.1. Спільне життя з іншими народами та його наслідки	19
1.4.2. Вплив других мов	21
1.4.3. Запозичені слова	21
1.4.4. Перемикання кодів та його форми в нашій місцевості	26
II. КРАЄЗНАВЧІ, ЕТНІЧНІ ДАНІ, МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ	27
2.1. Великі Береги	27
2.1.1. Школи	28
2.1.2. Етнічні дані	29
2.1.3. Мовні настрої серед матурістів села	30
2.2. Берегуйфалу	30
2.3. Бадалово	32
III. ДОСЛІДЖЕННЯ І РЕЗУЛЬТАТИ	34
3.1. Методи дослідження та збору даних	34
3.2. Результати	34
3.2.1. Стать, вік, місце проживання респондентів	35
3.2.2. Думка населених пунктів про вживання своєї мови	35
3.2.3. Ти погано розмовляєш угорською?! Використання мови нами та інш.	42
3.2.4. Як ви називаєте...?	44
РЕЗЮМЕ	48
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	50
ЛІТЕРАТУРА	52
СПИСОК РИСУНКІВ	54
ДОДАТКИ	56

BEVEZETÉS

Nyilván sokan értenek velem egyet, ha azt mondom, érdekes és változatos, sokrétű nyelv a magyar. Sokan beszéljük, mégsem egyformán. Ahogyan felismeri egy falusi ember a városit néhány szó hallatán, úgy egy életét a városban leélő ember is rögtön észreveszi, ha beszélő partnere falun éli mindennapjait. Kárpátalja nyelvezete sokszínű, s ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy nem csak azt, hogy vidéki vagy városi-e az ember, hanem azt is meg tudjuk állapítani, hogy ki melyik faluból származik. Tanulmányi éveim alatt, sokszor hangzott el, hogy a nyelvjárási elemek, nem mások, mint kultúránk és örökségünk része. Valami olyan, ami csak a miénk. Kárpátalján minden falunak megvan a maga szava, s ezt büszkén kell vállalnia minden embernek.

Sokszor találkozunk olyan esetekkel, mikor ezeket a beszédben fellelhető elemeket, az iskolákban, tanórák során a pedagógus megpróbálja elnyomni a gyerekekben a hazuról hozott szavakat, mondván: "Ez így nem helyes, szépen beszélj". Véleményem szerint a modern pedagógusnak be kell azt látnia, hogy nem szabad a nyelv alakulásába közrejátszania, hiszen így megöli azt, amit a múltból ránk hagytak szüleink, nagyszüleink, s megölik a gyermek nyelvi identitástudatát.

Vizsgálatom során, nem csak azt szeretném tanulmányozni, hogy az általam kiválasztott falvakban (Nagyberegén, Beregújfaluban és Badalóban) milyen mértékben használatosak a nyelvjárási elemek, hanem arra is szeretném felhívni az adatközlők figyelmét, hogy büszkék lehetnek nyelvváltozatukra.

A dolgozat átfogó témája a kárpátaljai nyelvjárási elemek fellelhetősége három egymástól különálló magyarlakta településen. Ennek megfelelően az alábbi hipotézisek fogalmazódtak meg:

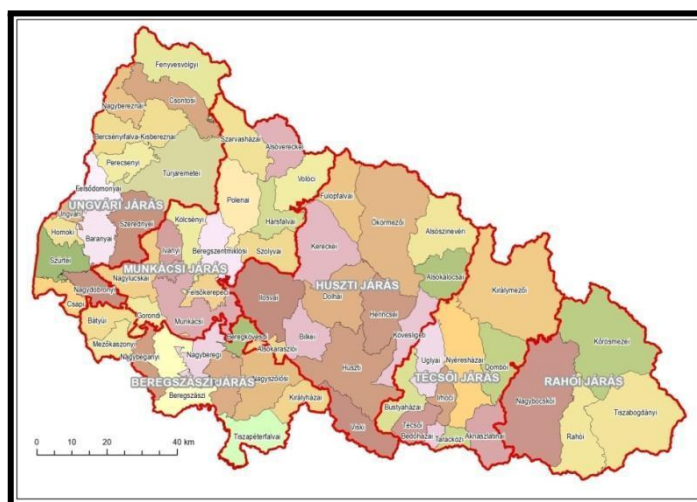
- Kárpátalján, a magyar nyelvű beszédben még túlnyomórészt jelen vannak a tájszavak.
- A kijelölt falvakban még nem merültek feledésbe a "régmúlt" idő szavai, és a fiatalok is aktívan használják ezeket.
- A tájszavak mellett nagy hatással vannak az emberek beszédére a szláv eredetű szavak.
- Az emberek döntő többsége már kapott valamiféle negatív megjegyzést a beszéde miatt.

I. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Mi a Kárpátalján élő magyarok múltja? Milyen nyelvi joggal rendelkezünk s hogyan zajlik a magyar nyelvű oktatás régióinkban? Mik nehezítik meg mindennapjainkat? Mi a nyelvi helyzet? Mit nevezünk nyelvi helyzetnek? Mi a nyelvjárás? Milyen nyelvjárási elemek vannak Kárpátalján? Mi a kétnyelvűség? Milyen hatással vannak ránk a környezetünkben élő más nemzetek? Mi is az a másodnyelvűség?- és hogy mi ez a számtalan megválaszolatlan kérdés? A következő fejezetben kiderül.

1.1. Kárpátalja általános jellemzői és nemzetiségi összetétele

Szülőföldünk, Kárpátalja Ukrajna legnyugatibb területe. Határos Lengyelországgal, Szlovákiával, Magyarországgal és Romániával is. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának 2020. július 17-i, 807-IX számú A járások likvidálásáról és megalakításáról határozata értelmében Kárpátalján megszüntették az addigi 13 járást és 6 új járást hoztak létre (Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa, 2020). Az újonnan kialakított járások közül a Huszti járás a legnagyobb területű (3175 km²).

1. ábra: Kárpátalja járási-eloszlása 2020-as területi újraosztást követően.

Forrás: <https://lehoczkyintezet.uz.ua/wp-content/uploads/2021/04/>

OTG_felosztas-1536x1086.jpg

A 20. század során Kárpátalja több államalakulathoz is tartozott, melynek legnagyobb eseménye a 1920. július 4-én aláírt Trianoni békeszerződés, mely során Kárpátaljai Csehszlovákia része lett, később a második világháború idején ismételt

magyar föld lett, azonban a Szovjet rendszer hazánkat sem kerülte ki, így 1945-től a Szovjetunió részévé vált, "Zakarpatskza Ukraina" néven. A kommunista rendszer azonban ahogy feloszlott, Kárpátalját automatikusan Ukrajna örökölte.

Kárpátalja népességének egyik alapvető jellemzője az etnikai sokszínűség, ugyan mindig is túlnyomó többségben éltek a magyarok, de jelentős számmal élnek cigányok, románok, oroszok. (Molnár, Molnár D. 2005)

1880 és 1910 között az akkori magyar állam területén élő ukránok száma 342 354-ről 464 270-re nőtt, szemben az 1910 és 2001 között a jelenlegi Kárpát-vidéken élő magyarok számával 184 287-ről. 2001-re 151 516-ra, 2017-re 130 700-ra csökkent. A magyarok számának és arányának csökkenése jelentős, és összefüggést mutat a puccsal.

A Szovjetunió felbomlása után 1991-ben Ukrajna lett az első független ország 2001-ben népszámlálást szerveztek. Az ország lakosságának túlnyomó többsége ukránok (77,8%).

A magyarok 96,8%-a Ukrajnában, a magyar anyanyelvűek 98,2%-a pedig egy régióban, a Kárpátalján él. A régióban a magyarok alkotják a legnagyobb közösséget (12,1%) az ukránok (80,5%) után. 2001-ben a magyar anyanyelvűek száma 158 729 fő volt, ami 12,7%-ot jelent. A magyar anyanyelvűek száma 7123 fővel haladja meg a magyar nemzetiségűek számát.

A legtöbb kárpátaljai magyar (62%) máig olyan településen él, ahol a magyarság többségben van.

2. ábra: Kárpátalja nemzetiségi eloszlása.

Forrás: Cserniczkó, 2020.

A 19–20. század fordulóján Magyarországon, illetve Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyében a magyarok abszolút többsége egynyelvű volt ugyan, ám a

mai Kárpátalja területén élő magyarok körében jelentős volt azoknak az aránya is, akik anyanyelvük mellett más nyelve(ke)n is beszéltek. S bár igaz, hogy az 1880 és 1910 között eltelt időszakban mind a négy említett északkeleti vármegyében valamivel csökkent a többnyelvű magyarok aránya, 1910-ben Máramarosban még a magyar anyanyelvűek csaknem fele, Ungban közel két ötöde, Ugocsában az ötöde, Beregben pedig a hatoda (legalább) kétnyelvű volt.

1. táblázat: Kárpátalja lakosságának nyelvtudása az 1889-es és 2001-es népszámlálások adatai alapján.

	1880	1890	1900	1910
Magyarország	17,5	18,6	20,5	18,6
Ung	38,3	37,5	33,9	37,4
Ugocsa	23,3	18,2	16,3	16,3
Bereg	26,9	27,7	20,8	22,0
Máramaros	51,6	51,2	49,2	45,9

Forrás: Hires László Kornélia, 2020.

Mint tudjuk, ma Kárpátalja nemzetiség-palettája színes. Négy országgal is határos, melyeknek a Kárpátalja szélein népei keveredtek, melyből következik az, hogy számos kulturális sajátosság alakult ki minden Kárpátaljai nemzeti csoportosulásban. Az itt élő nemzetek már évtizedek óta, nagy hatással vannak egymásra. Egy lényeges probléma abban nyugszik, hogy történészek szeretik elfelejteni, hogy a leghosszabb ideig magyar terület volt.

1920-at követően az itt élő magyar emberek kisebbségi népcsoporttá váltak, melyre nagy hatással volt és jelenleg van az államnyelv, ám ez mind hiába hiszen máig

sikerült megőriznünk anyanyelvünket. 2001-es ukrán népszámlálás szerint Kárpátalján 151,5 ezer fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek, 158,7 ezer fő pedig magyar anyanyelvűnek.

Mint már említettem, szorosan egymás mellett élő nemzetekből áll Kárpátalja és ennek következtében beszélhetünk arról, hogy a magyar nyelv mellett beékelődött a mindennapi beszédünkbe beforrták magukat (Gazdag 2021, 12. old.).

1.2. Kárpátaljai magyarok nyelvi helyzete, nyelvi jogok

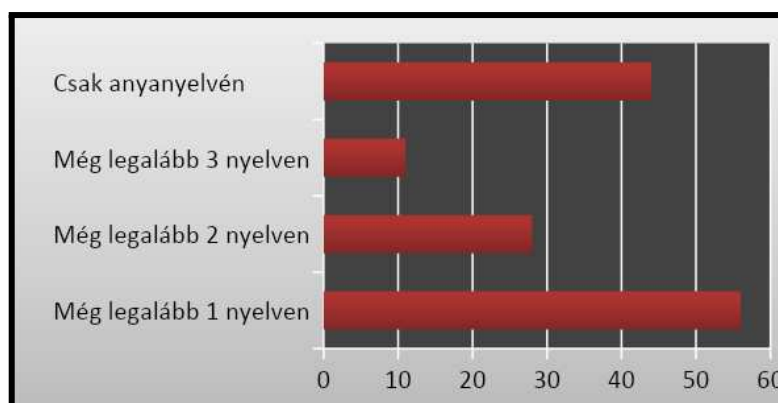
A 21. század egyik legnagyobb követelmény talán a szociális életben, hogy egy ember több nyelven is beszéljen még anyanyelve mellett. Az Európai Unió egyik ajánlása a felnőtt lakosság számára, hogy anyanyelve mellett minimum tudjon kommunikálni két nyelven, hiszen ahogy a mondás tartja: *"ahány nyelven beszélsz, annyi ember vagy"*.

1.2.1. Tények és adok a kárpátaljaiak nyelvtudásáról

Az EU-s tagállamok némelyik országa jobban míg a többi kevésbé felel meg az elvárásoknak. Kárpátalja, sajnos messze hátul marad. Pontos adatok ugyan nem állnak rendelkezésünkre, azonban néhány szociolingvisztikai és szociológiai kutatás alapján tudtak alkotni, némi képet a régió nyelvtudásáról. (Csernicskó, 2010)

Az elemzések legfőbb forrásnak a censusokat tekintik, de mindezek ellenére tisztában vannak azzal, hogy a népszámlálások eredményei nem mindig tekinthetőek pontos és megbízható forrásnak. Ennek a következők az okai:

- Kárpátalja, csak 1918-ban jött létre mint önálló fogalom, így korábban nem készültek felmérések.
- 1918 és 1991 között Kárpátalja több terület fennhatósága alá is tartozott.
- Egyes államok saját érdekük szerint alakították a demográfiai adatokat, ezért az adatok nem mindig a valós számadatokat tükrözik.
- Az alábbiakkal magyarázható, hogy különböző forrásokból származó adatok gyakran ellentmondásosak.
- A Szovjetunió idején a nemzetiségi adatokat titkosan kezelték, s ezt jelenlegi államunk, Ukrajna is előszeretettel alkalmazza. (Dupka, 1994)

3. ábra: Az anyanyelvén kívül más nyelven is kommunikációképes EU-s állampolgárok százalékos aránya az Euroharmometer 2006-os adatai alapján.

Forrás: Cserniczkó, 2010:25.

Kárpátalja mai területére vonatkozó nyelvhasználati adatokat az 1495-ben történő adóösszeírás alapján következtethetünk. A 15. század végén 63,2%- a Kárpátaljának magyar ajkú volt. Ahogy haladunk az időben, a 19-20. század fordulóján már népszámlálási adatok maradtak fent a nyelvhasználatról, s tudhatjuk, hogy abszolút többséget alkotott a magyar nyelv használata mind a négy vármegyében (Ung, Ugcsa, Bereg, Máramaros). 2001-es adatok szerint a magyar nyelvet már csak 15,74% beszéli. Ebben az évben a csupán egy nyelven beszélők aránya 63%-ra nőtt.

2008-ban tették kötelezővé a felsőoktatásba jelentkezők számára az ukrán nyelv és irodalom tesztvizsgákat. Ezek a vizsgák közelebb engedték a kutatókat ahhoz, hogy számbeli statisztikákat tudjanak vonni a nyelvismeretről a diákok körében is. 2009-ben a magyar iskolák végzőseinek 44%-a bukott meg az ukrán nyelvű vizsgákon így nem tanulhatott tovább felsőoktatási intézményben.

Az ukrain kisebbségek, s így a kárpátaljai magyarság is pozitív helyzetűnek érezheti magát, hisz az ország elvileg garantálja mind nyelvi, mind kulturális fejlődésének lehetőségeit. Így következésképpen a kárpátaljai magyarság nyelvének megőrzésében különösen nagyméretű felelősség hárul a szülőkre, akik gyermekük boldogulását szem előtt tartva el szükséges döntések, magyar nyelven szólnak-e gyermekeikhez, s megválaszthatják azt is, hogy magyar, esetleg ukrán tannyelvű iskolába íratják gyermeküket.

Ezt a fogalmat (nyelvi helyzet) sokan és sokféleképpen értelmezik, ám még mindig nem született egy egységes definíció erre a szóra. Kétféle szempontot vehetünk figyelembe:

- közösségi kétnyelvűség

- egyéni kétnyelvűség

Kárpátalján a kétnyelvűség gyakori jelenség, hiszen a több nemzet érintkezik és ennek következtében létrejöttek vegyes házasságok melyekben a gyerekek kezdetől fogva két nyelven sajátítja el a beszédet. Ennek következtében beszélhetünk arról, hogy egyes emberek mind a magyar, mind az ukrán (vagy orosz, ruszin stb.) nyelvet is anyanyelvének tekintik.

Kárpátalján az ukrán/ruszin nemzet van többségben, ezért sok településen nem működnek magyar oktatási intézmények. A gyermekek már kiskoruk óta kétnyelvű környezetben nevelkednek, s bár otthon a szülők, nagyszülők, testvérek magyar nyelven beszélnek, a nap nagy részében idegen nyelvet hallanak, melyet az idő elteltével ők is elsajátítanak (Csernicskó, 1995, 130. old.).

Ebben az esetben is beszélhetnénk kétnyelvűségről, de itt leginkább az egy- és kétnyelvűség közötti átmenet a megfelelő kifejezés. Ezen jelenség következtében és annak következtében, hogy több nemzet él szorosán egymás mellett, figyelhető meg az, hogy a szavak melyeket kölcsönzünk, beolvadnak az internet világába, azaz a netnyelvbe.

Nyelvi helyzetnek nevezzük azon társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális és nyelvi tényezőknek összességét, melyek egymással közösen meghatározzák, hogy egy-egy közösség megtartja nyelvét, avagy lecseréli azt. (Bartha Csilla, 1999)

A kárpátaljai magyarság száma az évtizedek alatt változott, 2001-ben Ukrajnában élő magyarok száma 156 600 fő volt, melynek nagy része Kárpátalján élt, legfőképp Ungvári, Munkácsi, Nagyszőlősi és Beregszászi járásban, de a többi járásban is élnek magyarok, de számuk jóval csekélyebb mint az előzőekben (Bárdosi, 2011).

A fent említett járások leginkább Magyarországgal határosak ami nagyban kedvez a nyelv megtartásában, ám az utóbbi két évtizedben az itt élő magyarok száma egyre inkább csökken. Az itt élő magyarok jogai és nem csak a magyaroké hanem a többi kisebbségben élő nemzeté is látszólag rendezett. Ám az utóbbi időben gyakorlatban már nem mindig használható, a magyar nyelv, sőt jelen állás szerint magyarul már meg sem szólalhatunk nyilvános helyeken, valamint idővel szeretnék bevezetni, hogy az eddig magyar nyelven is tanító iskolák teljesen átálljanak az állami, azaz az ukrán nyelv használatára.

Az Ukrajnában kisebbségben élők nemzetiségi és nyelvi jogait elemezve kettősséget figyelhető meg. Vannak, kiknek nemzeti identitásuk bizonytalan, illetve

vannak azon nemzetek, kik már jelentős sikereket értek el az évek alatt. A kárpátaljai magyarság ez utóbbiba sorolandó. (Bárány Erzsébet, 2009)

Mindennapi kommunikációra helyzettől függően három nyelvet használunk, ezek leginkább a magyar, ukrán és orosz. A közéletben leginkább a magyart használjuk, míg a hivatalokban ez teljesen háttérbe szorul (Gulácsi, 1998).

A Kárpátalján ma beszélt nyelvek jogi státusza az elmúlt száz év során többször változott.

- A régióban beszélt nyelvek közül egyik sem maradt változatlan az elmúlt 100 évben.
- A puccsok mindig átrendezik a nyelvek közötti hierarchiát.
- Az elmúlt 100 év során a hivatalos nyelv hatszor változott, minden alkalommal Kötelező alkalmazkodás a környéken élőkhöz.
- Ha alaposan megvizsgáljuk a magyar nyelv jelenlegi állapotát és annak változásait, megállapíthatjuk
- Nyelvi-politikai státusza sem állandó a független Ukrajnában.
- Pozitív változásokat hozott a 2012-es nyelvtörvény, de az államnyelvtörvény-tervezetet 2019-ben megszavazták.
- Az 1991-es helyzethez képest a magyarság státusza a Kárpátokban romlott.
- Az elmúlt évszázad során több országos intézmény tette lehetővé regionális és/vagy helyi szinten
- A kisebbségi nyelvek hivatalos nyelvként is szolgálhatnak.
- A 2019-es ukrán államnyelvtörvény kivette a magyart a regionális hivatalos nyelvek közül, ill
- Még azokon a településeken sem beszélik hivatalosan a nyelvünket, ahol közel 100%-ban magyarok élnek. (Cserniczkó,2020)

A nyelvi jogi viszonyokat nagyban befolyásolják az egyes élethelyzetekben mely nyelvek használata kötelező, megengedett vagy éppen tiltott. A kárpátaljai magyarok más nyelveken való beszédét számos kutatás is vizsgálta melyekből jól tudjuk, hogy Magyarországon kívül a magyar nyelv használata korlátozott. Azokban az élethelyzetekben, amelyeket nem az állam befolyásol (például a templomban, családban), magas a magyar nyelv használata, míg az államnyelvé alacsony. De ugyanez igaz fordítva is. (Hires - László, 2019)

Egy 2016-ban a kárpátaljai ukránok és magyarok körében, összesen 1200 adatközlő bevonásával készült vizsgálat adataiból kiderül, hogy az ukrán anyanyelvűek

számbelileg jóval több helyzetben alkalmazzák csak az ukrán nyelvet, és legtöbbször nem szorulnak rá arra, hogy más nyelvet is használjanak (Cserniczkó et al, 2019).

Látható ugyanakkor, hogy a csak magyar nyelvet használó egyének száma csak a magánszférához sorolható helyzetekben magas. A magyar ajkú emberek leginkább a szomszédokkal, a barátokkal, az iskolatársakkal történő beszélgetés során használják. A magyarok nemzetiségű emberek a legtöbb élethelyzetben arra kényszerülnek, hogy anyanyelvük mellett/helyett egy számukra idegen nyelvet használjanak.

A két- vagy többnyelvű szituációban mindenki csakis a saját anyanyelvét használja. Az ilyen vegyes nyelvi közegben élő egyének kisebb vagy nagyobb része ismeri és gyakran használja is a másik csoport nyelvét. A két- vagy többnyelvű közösségek szóbeli repertoárja tehát több nyelvet foglal magába. Verbális vagy nyelvi repertoár alatt mindazokat a nyelveket, nyelvváltozatokat, stílusváltozatokat stb. értjük, amelyeket egy adott közösség a kommunikáció során használ (Gal 1987: 286).

A mai Kárpátalja területén használt nyelvváltozatokban is számos szláv eredetű nyelvi elem található. Ezeknek nagy része az egész magyar nyelvterületen elterjedt (Gerstner 2003). Kárpátalján használatos szláv lexikai kölcsönzések egy része még az első világháborút lezáró békedöntések előtti kölcsönzés (Lizanec 1993, Lanstyák 2008): akkor, amikor a magyar volt a többség nyelve, és a vele kontaktusban lévő nyelvek kisebbségi posztban voltak. A kárpátaljai magyar nyelvváltozatok szókészletének sajátos elemei közé azonban elsősorban azok a szláv nyelv elemeinek kölcsönzése tartoznak, amelyek a nyelvi kontaktusok irányának megváltozása után kerültek a régió magyar nyelvváltozataiba (Szilágyi, 2008, Lanstyák, 2008), vagyis miután a magyar nyelv kisebbségi helyzetbe került.

1.2.2. Kárpátaljai magyarok helyzete az oktatásban

A magyar nyelvű oktatásnak nagy hagyományai vannak a mai Kárpátalja területén. Amikor a régió Csehszlovákiához vagy a Szovjetunióhoz tartozott az magyar tannyelvű oktatás nem szűnt meg működni. Amikor Ukrajna függetlenné vált akkor is lehetővé tette a magyar nyelvű oktatási rendszer működését és fejlődését. Kárpátalján 97 magyar nyelven oktató iskolában közel 16 ezer gyermek tanult magyar nyelven.

Minél magasabb oktatási szintről van szó, annál több magyar gyerek és fiatal tanul az állam hivatalos nyelvén. A többségi nyelven tanulók egy része saját

elhatározásból választotta az államnyelven való tanulást; vannak azonban olyanok is, akik kényszerből.

Mivel a felsőoktatás nyelve a Szovjetunióban az orosz volt, a szláv nyelvűek előnyösebb helyzetben voltak. Az oktatási diszkriminációt jelzi, hogy egy a régióban élő ukránok és magyarok reprezentatív mintáján végzett kutatás adatai szerint Kárpátalján az ukrán nemzetiségűek kedvezőbb iskolázottsági mutatókkal rendelkeznek, mint a magyarok (Cserniczkó, 2020).

Orosz Ildikó és Pally Katalin 2020-ban végzet tanulmányuk alapján, az 2008-ban bevezetett külső, független tesztek eredményei a kárpátaljai magyar diákok körében a következő volt: a magyar tannyelvű iskolák eredménye jóval visszamaradottabb volt az országos és kárpátaljai iskolák átlagánál. Azonban ez a felállítás 2008-ban még teljesen más volt, akkoriban az érettségiző diákok teljesítménye (a szabadon választható tantárgyak zömében) jóval meghaladta a ukrán iskolák teljesítményét (Cserniczkó, 2020).

Kárpátalján nem voltak nagy hagyományai a magyar nyelvű felsőoktatásnak. Az 1945-ben létrejött Ungvári Nemzeti Egyetemen 1963 óta folyik a magyar nyelv és irodalom szakos filológusok képzése, más szakokon azonban nem volt magyar nyelvű oktatás az egyetemen.

Mivel a felsőoktatás nyelve a Szovjetunióban az orosz volt, a szláv nyelvűek előnyösebb helyzetben voltak (Orosz 2005, 2019). A 2001-es c adatokból jól látható, hogy az orosz nemzetiségűek körében volt a legmagasabb a felső végzettséggel rendelkezők aránya Ukrajnában.

1.2.3. Kárpátaljai magyar nyelv sajátosságai

Ha sajátosságokról van szó, akkor Kárpátalja nyelvhasználata, amit megemlíthetünk. Az "itteni" nyelv minden területén jelen vannak ezek a változatok, a köznyelvben, a sajtóban, az irodalmi nyelvben, a szaknyelvben és a csoportnyelvben is különbségeket fedezhetünk fel, ha a magyarországi nyelvhasználatot vesszük alapul.

Egy nyelv leglégiésebben változó része, a szókincs, s régióinkban is így van ez. Az anyaországi köznyelvhez viszonyítva a legkirívóbb eltérés ezen a tárgykörön figyelhető meg (Krajnik, 2010).

Horváth Katalin és Kótyuk István azt határozta meg a 90-es években a kárpátaljai köznyelvről, hogy nyelvjárásiabb, s a nem normatív jegyek sokkal szembetűnőbbek vannak benne jelen, mint a Magyarországon beszélt köznyelvben, s nem minden esetben tekinthető köznyelvnek a szó igazi értelmében (Csernicskó, 2003:64).

Kárpátalja nemzetiségekben gazdag, virágzó megye, ebből adódóan, a többnyelvű környezet már megszokottá vált számunkra. Mivel párhuzamosan használják a legtöbben a szláv eredetű nyelveket a magyarral ezért fennáll az, hogy a nyelvet érintkeznek egymással. Ennek pedig a legszembetűnőbb hatása szókölcsönzés, ezt vizsgálják a legtöbben.

Számos olyan szó van, amelyet mi, itt élő magyarok beillesztettünk a nyelvzetünkbe és „kölsön vettük” őket. Ilyenek például: “bánka” (befőttesüveg), “bulocska” (zsemle), “dovidka” (igazolás) és még sorolhatnánk. Ezen szavak, az itt élő magyarság számára ismertek, mindennap használtak.

Több esetben is beszélhetünk kódváltásról, amely a nyelvi kontaktus egyik jellemző hatása. Kárpátalján leginkább az idézés fordul elő ami egy korábban elhangzott párbeszéd gondolatban való lefordítása és felidézését jelenti. Ám a kódváltáson kívül sok kevésbé kimutatható hatása is van. Ilyenek például a gyakorisági eltérések, mikor egy kétnyelvű egyed gyakrabban használ bizonyos nyelvi elemeket mint egynyelvű társai (Espán, 2015).

1.2.4. Kárpátaljai magyar nyelvjárások jellemzői

A kárpátaljai magyar nyelvjárások összességében az északkeleti nyelvjárástípusok közé sorolható. Régióinkban nem beszélhetünk egységesen beszélt nyelvjárásról, ennek következménye, hogy jelenleg ezeket különböző csoportokra osztják. (Beregszászi-Csernicskó, 2007)

Horváth Katalin 1992-ben írt tanulmánya szerint a kárpátaljai nyelvjárások az alábbi altípusokra oszthatóak:

- *Rahói járás nyelvszigetei és Aknaszlatina (Técsői járás) nyelvjárása.* Jellemzőik, hogy (az -á és -é kivételével) nem használnak hosszú magánhangzókat.

- *Visk (Husztai járás) mint nyelvjárásziget*, amely több rokon vonást mutat a mezőségi nyelvjárástípussal.
- *Nagyszőlősi és Beregszászi járás nyelvjárásai*. Jellemzői, hogy kétféle –é fonéma: é^hg (fn) és ^hég (ige).
- *Salánk nyelvjárása a Nagyszőlős járásban*. Jellemzői: a zárt *e*-zés és *i*-zés
- *Badaló (Beregszászi járás) és Dercen (Munkácsi járás)*. Jellemzői: záródó és nyílódo labiális diftongusok találhatóak.
- *Nagydobrony (Ungvári járás) és Beregrákos (Munkácsi járás) palóc jellegű nyelvjárásziget*.
- *Az Ungvári és Munkácsi járás zárt *i*-zős nyelvjárásai*.

(Beregszászi - Csernicskó, 2007).

Kiss Jenő által szerkesztett egyetemi nyelvjárástani tankönyv az északkeleti nyelvjárási régió nyelvjárás csoportokra nyitása során az alábbi nyelvjárás csoportokba sorolja a kárpátaljai magyar tájnyelveket:

- A bereg-ugocsaiba a Munkács és Huszt közötti nyelvjárásokat.
- Az ungiba az Ungvári járásiakat.

Legutolsó sorba pedig megjegyzi, hogy a máramarosi nyelvjárások nem alkotnak egységes csoportot. Salánkot, Beregújfalut a zárt –é megléte miatt, Nagydobronyt és Beregrákost palóc jellege végett, Visket pedig a mezőségi nyelvjárástípushoz való kapcsolata miatt tekinti nyelvjárászigetnek. Dercen, Salánk és Kerekhegy kapcsán megjegyzi, hogy peremvidéki nyelvjárászigetek. Aknaszlatinát pedig helyi nyelvjárásnak tekinti.

(Kiss szerk., 2001).

Egy harmadik személy, nevéen említve, Lizanec a régiónk magyar nyelvjárásait a következő képen csoportosította:

- a) dél-ungi-latorcai
- b) dél-borzalai
- c) dél-máramarosi

Ezek alapján a következő nyelvjárászigeteket különítette el:

1. Nagydobrony
2. Beregrákos
3. Badaló
4. Dercen

5. Salánk
6. Visk
7. Kerekhegy

(Lizanec, 2003).

A fentiek tudatában összegezhetjük, hogy vannak olyan egyedülálló vonásai a kárpátaljai magyar tájnyelveknek, melyek egyértelműen az északkeleti nyelvjárási régióhoz tartoznak, másrészt melyek rendszerint jellemzik a kárpátaljai magyar területi nyelvváltozatokat.

Hangtanilag a következők jellemzik:

- középső nyelvállású féligzárt palatális
- illabiális rövid magánhangzó
- az –é fonéma hiánya
- a viszonylag nagyfokú e-zés (fel, ember, seper, megett)
- a j-zés (jány, fíjú, mejjem)

Alaktanilag a következő szempontok jellemzőek:

- a -hoz/-hez jelentésben használt –nál/-nél (Ircsiék eljönnek nálunk = hozzánk)
- a hasonlító –nál/nél szerepében alkalmazott –tól/-től (Pistától nagyobb = Pistánál)
- süksük-ölő, ill. szukszük-ölő nyelvjárás (Beregszászi és Nagyszőlősi járás) (mi kinyissuk az abalakot, mi elhalasszuk az órát).

(Lizanec-Horváth, 1981).

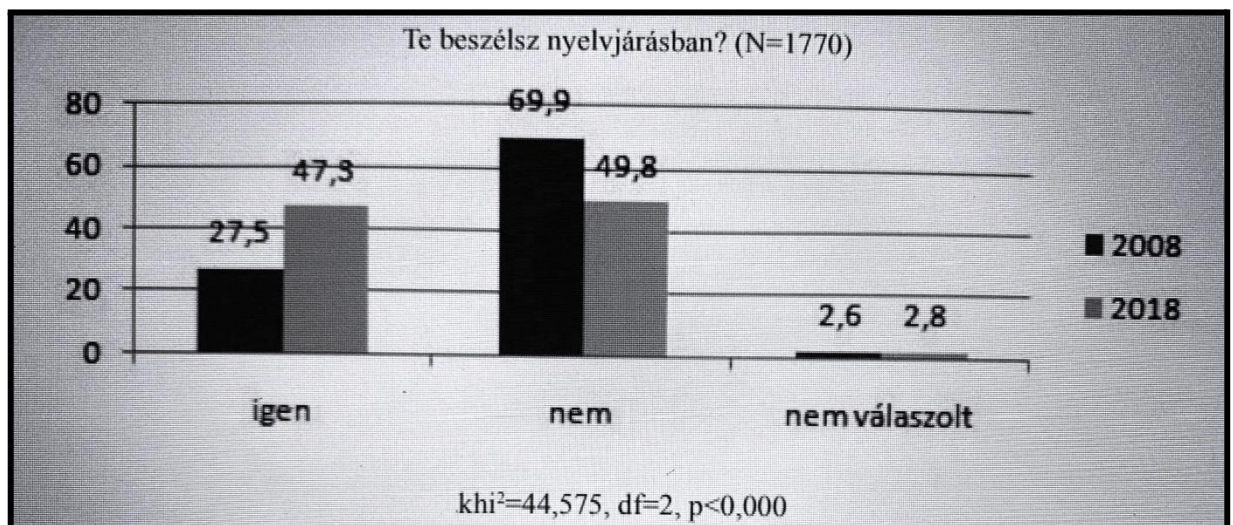
1.3. A nyelvjárások megítélése

Az évtizedek során, számos tanulmány íródott, s nagy számban készültek kutatások arról, hogy a hétköznapi emberek mit gondolnak a nyelvjárásokról. Az anyanyelvi és nyelvjárási attitűdök kialakulásának legnagyobb színtere az iskola. A kárpátaljai nyelvi tervezés és oktatásszervezés egyik legnagyobb vívmánya, az oktatási reform, melynek köszönhetően 2005-től olyan tanterv van életben vidékünkön, mely erősíti az anyanyelvoktatásban a nyelvi jogokat (Dudics Lakatos, 2021).

Régióink iskoláiban nagy jelentőséggel bír ez a történet, hiszen a legtöbb iskolába kerülő gyermek, valamilyen kontaktusjelenséggel tarkított nyelvjárást beszél. A tanító szerepe pedig itt lép életbe, hiszen ha a pedagógus negatívan, lekezelően

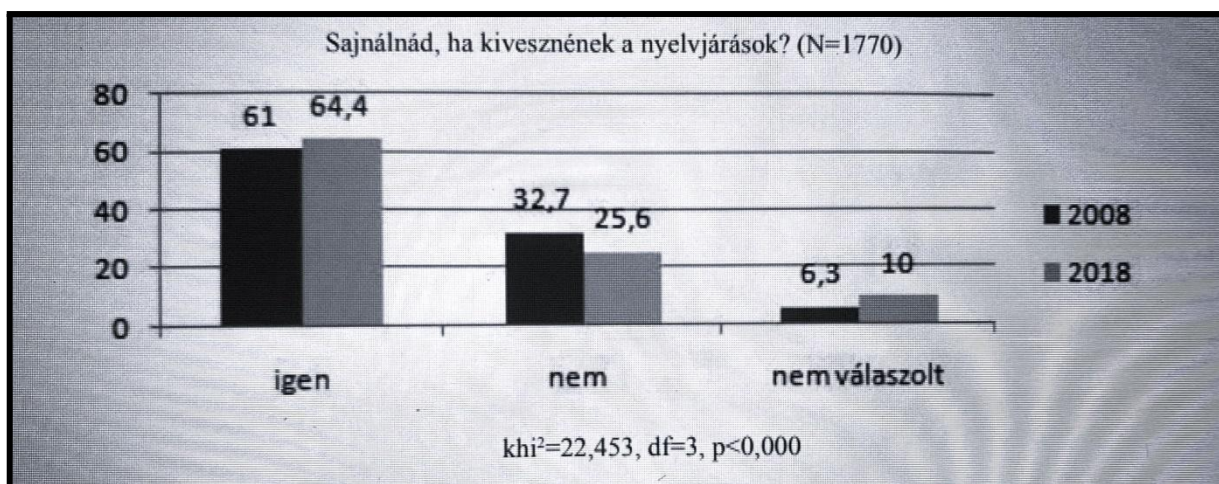
nyilatkozik ezekről a változatokról, nemcsak a standard elsajátítását nehezíti, de a magabiztos anyanyelvi öntudat kialakulását is (Beregszászi, 2009). Kótyuk István vezette munkacsoport a bevezetőben a következőket írták: ""Az anyanyelv oktatásának fő célja annak elérése, hogy a tanuló birtokolja az anyanyelv eszközeit, annak változatait, stílusait és műfajait, szabadon és a kommunikációs célnak megfelelően tudja alkalmazni ezeket a beszédtevékenység minden szférájában, azaz elérje a kommunikatív kompetencia megfelelő szintjét"" (Kótyuk és mtsai 2005).

Bár az általános iskolai oktatásban jelenleg is a grammatika tanítása a központi téma, a tanterv kiemelten kezeli a helyi nyelvváltozatok jellemzőit. Dudics Lakatos Katalin 2018-as tanulmányában kérdőíves felméréssel a kárpátaljai diákok nyelvi tudatát vizsgálja. Korábban, 2008-ban már elvégezte kutatását így viszonyítási alappal rendelkezett. A 2018-as felmérés eredményeként az vonható le, hogy a tanulók jóval nagyobb arányban nyilatkoznak jóindulattal a nyelvjárásokról, nyelvjárási beszélőkről, mint korábban. A kifejtett véleményük is objektívebb, racionálisabb szemléletről vall, akár a nyelvjárások fogalmának megközelítését, szempontjait nézzük, akár az érzelmi viszonyuláson alapuló válaszaik indoklását. (Dudics Lakatos, 2021)

4. ábra: Kárpátaljai középiskolások válasza “*Te beszélsz nyelvjárásban?*” kérdésre kérdőíves kutatás alapján. *Forrás: ÉLŐ NYELV (Dudics, 2021, 349 old).*

A 4. és 5. ábrákon a fentebb említett kérdőívbe nyerhetünk betekintést, s ezáltal megérthetjük, mennyit fejlődött a diákok nyelvi attitűdje:

5. ábra: Kárpátaljai középiskolások válasza “Te beszélsz nyelvjárásban?” kérdésre kérdőíves kutatás alapján. *Forrás: ÉLŐ NYELV (Dudics, 2021, 351 old).*

1.4. Kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség

1.4.1. Más népekkel való együttélés és ennek következményei

A kárpátaljai magyar populációkban három nyelv alkalmazott: a magyar, az ukrán és az orosz. Ennek ellenére a kárpátaljai magyarság a három nyelv összes verzióját használja a beszéde során. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokra a magyarországiaktól eltérő jellemző, ezek a rendszeresen használt kárpátaljai magyar nyelvváltozatok, ugyanis a többi magyar nyelvváltozat alkalmazási színterei erőteljesen beszűkültek: a nyelvhasználati színterek nagy részén, elsősorban a publikus, az állami befolyás alá tartozó színtereken ugyanis nem a magyar, hanem az ukrán/orosz nyelv alkalmazott. (Márku, 2007)

A szláv népekkel való érintkezés legősibb pillérei a magyar nyelvben a szláv jövevényszavak. Ezek a szavak leginkább a honfoglalás, államalapítás és vándorlások korából valóak. Teljesen beilleszkedett elemekről beszélhetünk, sokak számára meglepő ha azt mondjuk a *répa*, *gerezd*, *szita*, *tészta*, *csoda*, *puszta*, *kapál*, *parancsol*, *ritka*.

Kárpátalján az idegen népek hatása, immáron több mint 100 éve jelen van, s ennek következménye, hogy az itt élők nyelve vákuumban fejlődik. A kétnyelvűség egyik legnagyobb "oka" ezekben az idegen behatásokban van (Bartha, 1999).

Szülőföldünk az elmúlt közel 150 évben irányító különböző államok területi nyelv- és oktatáspolitikáját a hatalmat birtokló felsőbb osztály pozícióinak beleegyezése vezérelte. A vidék rendeltetéséről, az helybéli nemzetiségek, nyelvek, kultúrák és felekezetek mivoltáról vagy nem létéről, föllendüléséről vagy elnyomásáról többnyire nem a helyiek, hanem a távoli fővárosokban élő politika úri elit döntött. Kárpátalja viszont jelentősen távol kerül el a főváros(ok)tól: Bécestől, Budapesttől, Prágától, Moszkvától és Kijevtől is. Ez a tájegység mindegyik magas színvonalú fővárostól távoli, poros tájnak tűnik. A terület természeti és intellektuális kapacitásának kiaknázása érdekében az állami területi politika fő célja minden korszakban a béke fenntartása volt a régió lakosságának körében, ám a hatalom valódi gyakorlásába nem vonták be a helyi lakosokat, és ha ésszerűen látjuk a dolgokat, rájövünk, hogy ma sem teszik. Az a tájegység, melyet ma Kárpátaljának nevezünk, ilyen vagy olyan szempontból, de valójában egyetlen olyan állam kötelébe sem illeszkedett vagy illeszkedik tökéletesen azon területekhez melyekhez tartozott, s egyben mindegyik országnak határmenti vidéke volt. (Csernicskó, 2013)

Kárpátalján egyértelműen a ruszin/ukrán népesség van többségben. A kárpátaljai magyarság bilingvizmusát egészen 1995-ig senki nem kutatta. S hiába minden addig megjelent kutatás, mind a kárpátaljai ruszin/ukrán nyelvjárásokról szóltak leginkább, s ezekből a nyelvekből átvett kölcsönszavakról esett bennük szó. Csernicskó István problémamegoldásként kezdett el foglalkozni a múlt század végén ezzel a témával, hogy alapul szolgáljon a későbbi mélyebb és részletesebb kutatásokhoz.

Kárpátalja sok-sok éven át a soknemzetiségű Magyarország szerves része volt. Egy tipikus európai térség, ahol az állam nyelv többségi nemzet mellett néhány nemzeti és nemzetiségi kisebbség él. A Kárpátok hegyvonulata lényegében a keleti határt jelentik a magyar nyelvterületnek, ezen területen a magyar és szláv nyelvhatár fedi egymást. Tehát joggal állíthatjuk, hogy nem újkeletű jelenség a kétnyelvűség a területen. (Csernicskó, 1995)

A kárpátaljai magyar nyelv elsődleges őrzője a falu, hiszen a magyar lakosság nagyobb része falvakban él. A magyar lakta településeken egyenlőre nem áll fenn annak a veszélye, hogy elnéptelenedjen s elöregedjen (bár jelenlegi helyzetben nem lehetséges ezt az állítást alátámasztani, hiszen a múlt év elején kialakult orosz-ukrán ellenszenv és háború kitörésének következményeként a magyar lakosok java részt külföldre utazott vagy el is költözött). (Botlik-Dupka, 1991)

1.4.2. Másodnyelvi hatás

A másodnyelv egyszerűen az a nyelv, amelyet időrendben az első, azaz az anyanyelv után sajátítják el. Kárpátalján a másodnyelv már egészen kiskorunkban elkezd kialakulni. Ez nem másnak, mintsem annak köszönhető, hogy az államnyelv nagy hatással van a mi nyelvünkre, azaz a magyar nyelvre.

A kisebbségi helyzet következtében mi, a kárpátaljai magyarok csak bizonyos helyzetekben használhatjuk anyanyelvünket, más szférákban való kommunikáció során pedig kénytelenek vagyunk az államnyelvünket, illetve az orosz nyelvet használni.

Iskoláinkban is megjelenik a másodnyelvűség amely természetesen kihat az anyanyelven folyó beszédre, kommunikációra és nagymértékben befolyásolja az érintett személy azonosságtudatát (Gazdag, 2021, 54. old.).

1.4.3. Kölcsönszavak

Mi lehet az a kölcsönzés - a megfogalmazás valójában nem pontos, hiszen a kölcsönszavakat nem kell visszaadnunk, ha meguntuk vagy bármi egyéb. A nyelv egy olyan dolog mely könnyen fogad be új elemeket, ám ahhoz, hogy egy kölcsön vett szó, meghonosodjék a kölcsönző nyelvben igen ám jól kell ismerniük az adott nyelvet.

A kétnyelvűségi helyzet kimaradhatatlan mozzanata a szókölcönzés, melyek típusait más sokféle képen lehet csoportosítani. A kölcsönszó definiálását egészen a kétnyelvűség tanulmányozásáig nem ismerték. Ugyan létezett már hasonló, de teljesen máshogy magyarították, jövevényszavakként és idegenszavakként említették.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszának két első kötete (Lizanec 1992, 1996) az alábbi kölcsönszavakat térképezte:

advokát	holupci	kajsztón	komitet
butyka	csomadán	profszpilka	skuni, szkuni
ávtomát	dámba	kalabina	rucska
csájnyik	beteglap	propuszk	kocserha

angina	dezsurnyj	kártoská	sámpánszki
csepika, csipiha	dezsurnyik	roddom	koliszka
avansz	grafik	roszkláduská	bida
bánka	perejezd	klejonka, kljonka	bidnyák
cserdák	gramota	drimál	dícsérőlap
baterejka, báterejá	petruska	bloknot	dícsérőlevél
pufajka	gripp	druga	prikáz
bujjon	piroha	ploscs	jászli
fundáment	gruppa	gyetszád	profszojuz
bulocska, bulocski	pjanyica	poduská	scsodennék
gálsztuk, háltszuk	bolnyicsnij	gyidú	kioszk
butélka, butyilká	druzsba	pogranyicsnik	scsupál
golova, holova	bricgál, brizgál	gyivka	buhánká
plán	durák	poncsiki	pricep
gyeddom	fufájka, kufajka	halina, halinya	buhalter

Lanstyák István szerint " ... a jövevényszavak olyan idegen eredetű szókészleti elemek, melyek teljesen beépültek az átvevő nyelvbe; idegen eredetűek csupán történeti tény, melynek a legtöbb beszélő nincsen tudatában. Ezzel szemben az idegen szavak még nem érték el a beépültségnek ezt a mértékét; sok laikus, idegen nyelveket nem beszélő ember is tudatában van annak, hogy ezek más nyelvből származnak" (Lanstyák 2006: 17)

Ezeket a kategóriákat általában nem lehet egymástól elkülöníteni, s mivel vannak átmeneti kategóriák ezért Lanstyák a kölcsönszó terminust ajánlja, mely a két

fenti kategóriát is magába foglalja. (Krajnik, 2010) Kontra Miklós is különbséget tesz idegen nyelvből kölcsönzött és másodnyelvből átvett kölcsönszó között. (Kontra, 1981)

Lanstyák, akárcsak Kontra Miklós három kategóriát különböztet meg melyeket a következők (Krajnik, 2010):

- direkt kölcsönzés
- indirekt kölcsönzés
- a kettő között: hibrid kölcsönzés

Direkt kölcsönzésről akkor beszélhetünk, ha az átvevő nyelvben teljes az átadó nyelv és nincs szóelem helyettesítés. A fonemikus helyettesítés lehet részleges és teljes ill. hiányozhat. Ennek eredményeként születik meg a kölcsönszó. Indirekt kölcsönzésről beszélhetünk abban az esetben ha az átvevő nyelv részeinek alkalmazása nem változik meg az idegen nyelvi behatás következtében. Tükörszavak ill. fennálló szavak kölcsönjelentéssel bővülnek (Krajnik, 2010).

"Történetileg az elsődleges kölcsönszó olyan szó vagy állandósult kapcsolat, amely az átadó nyelv valamely konkrét szavának vagy állandósult szókapcsolatának hatására jött létre úgy, hogy nem tartalmaz egy másik, átadó nyelvi eredetű kölcsönszót" (Lanstyák, 2006).

A kölcsönzésnek ugyanakkor több oka is van:

- mindennapi használat miatt bekerült kölcsönszók
- adott tárgy vagy dolog ezen a néven vált ismertté
- hivatalos helyen, hivatalos személyek használják
- kényelemszeretet, a beszédtempó felgyorsulása
- nyelvi igénytelenség, gyakorlatlanság

(Gazdag, 2021, 18-20. old.)

A nyelvek közötti érintkezés legszembetűnőbb hatása a szókölcönzés. Trudgill állítása szerint " ... az a folyamat, amelynek során a kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönszavak az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak" (Trudgill, 1997).

A szakirodalom a kölcsönzésnek öt típusát tartja számon:

- **közvetlen kölcsönzés** (a másodnyelvi szónak eredeti hangalakjában történő átvétele, például bulocska 'zsömle')
- **hangalak kölcsönzés** (az adott szó az első nyelv változatában ismeretes, de a másodnyelvre jellemző hangalakban használják, például referát 'referátum')

- **hibrid-kölcsönszó** (olyan összetett szó, melynek egyik tagja közvetlen kölcsönszó, a másik tagja pedig első nyelvi szóval van helyettesítve, például főszesztra 'főnövér')
- **jelentés kölcsönzés** (a másik nyelv hatására egy szó jelentése új jelentéssel bővül, például a csenget szó 'telefonál')
- **tükör szavak és tükör rkifejezések** (fordítás útján jönnek létre másodnyelvi modell alapján, például: átfordít 'lefordít')

(Márku, 2013).

Nem kell nyelvésznek lenni ahhoz, hogy valaki, különösen az a személy, aki aktívan érintett a kérdésben, választ adjon arra, hogy miért alkalmaz anyanyelvi beszédében másodnyelvi elemeket. Gazdag Vilmos kutatásakor megkérdezett néhány Kárpátaljai magyar lakót arról, hogy miért használ másodnyelvi elemeket:

– *“Persze, ez az oroszból átvett szavakat ugyan úgy használjuk magyarban is, ... mert könnyebb az embereknek úgy használni, mint ahogyan a másik nyelvben használják. Tehát nem azt mondják, hogy személyigazolvány, hanem passzport vagy a kiflire nem azt mondják, hogy kifli hanem bulocska.”* - mondta egy Mezőgecei lakos.

– *“...me(rt) rövidebb kimondani (azt), hogy passzport, mint személyi.”* - mondta egy Makkosjánosi lakos.

– *“Hát, mert így hallottuk osztán így mondjuk ugyi már az urasabban, hogy személyigazolvány vagy igazolvány mi már csak így mondjuk, hogy passzport.”* - mondta egy Rafajnaufalui lakos.

– *“... itten ukránok is élnek, oroszok is élnek, így mi is átvettük tőlük egyes szavakat, még nem is tudjuk magyarul, hogy mi az. Gondolkodni kell, hogy megfejsük, hogy mit akarunk mondani.”* - mondta Kosztyo Erzsébet, Nagybatkai lakos.

– *“Há, ez ez má olyan beidegződés. Az emberek úgy, úgy megszokták. Mondjuk, bemegy egy hivatalba, akkor nem ke hogy megértse az az idős bácsi vagy néni, hogy most mit mondott teljesen, de azt mondja, dájte pászport, akkor odaadja a pászportot.”* - mondta egy Csetfalvai lakos.

– *“Az a nyelv amely a, amelyik erősebb az valamilyen szinten bélyegét rányomja arra a kisebbségre ahol van.”* - mondta egy Halálbori lakos.

– *“Hát tulajdonképpen Ukrajnában élünk, és nekünk ez a megnevezése a mindenféle iratoknak, igazolványoknak meg van a külön elnevezés ukrán elnevezés és nekünk az ukránul van.”* - mondta egy Badalói lakos.

(Gazdag, 2021:25)

Sok kölcsönszó bizonyos területekhez kapcsolódik, mint például az államtudomány, az orvostudomány kifejezései. Kárpátalján a szakterületeknek nincsenek kidolgozott nyelvük, az ott élők régen oroszul tanultak, ma ukránul tanulnak az iskolákban, s később magyar beszédben is az orosz vagy esetleg ukrán szavakat használják, hiszen esetlegesen nem is ismerik azok magyar megfelelőjét.

A hétköznapi életben, a háztartásban, az öltözködés során is előjönnek bizonyos kölcsönszavak (pl. “paszport” - személyi igazolvány, “práva” - vezetőengedély, “bánka” - bögre)

Kárpátalján a következő kölcsönszavakat használják leggyakrabban:

- “bulocska” - zsemle
- “bánka” - befőttesüveg
- “grecka” - hajdina
- “kriska” - befőttesüveg fedele
- “marsutka” - helyi buszjárat
- “pácski” - csomag
- “paszport” - személyi igazolvány
- “tumbocska” - éjjeliszekrény
- “csájnik” - teáskanna
- “elektricska” - személyvonat
- “kraszovki” - edzőcipő
- “kurtki” - rövid kabát
- “pelmnyi” - húsos derelye
- “povorotlámpa” - irányjelző lámpa
- “slapánki” - papucs
- “szitka” - táska
- “szok” - gyümölcslé
- “szolárka” - gázolaj
- “szosziszki” - virsli

1.4.4. A kódváltás és ennek formái területünkön

A kódváltás – két vagy több nyelv váltakozó használata ugyanazon megnyilatkozáson vagy diskurzuson belül – szintén a nyelvi kontaktusok egyik legjellemzőbb hatása.

Kárpátalján leggyakrabban ez figyelhető meg, a másodnyelvi hatásból kifolyólag. Gazdag Vilmos könyvében olvashatjuk (2021), hogy Márku Anita tanulmányozása szerint a kódváltásnak legfőképp nyelvi okai vannak, melyek a szituáció, az egynyelvűek jelenléte, a nyelvtudás, a kontextus stb. A mi vidékünkön leggyakrabban az idézés fordul elő, mellyel a beszélő a korábban más nyelven elhangzott dolgokat helyettesíti mondanivalóját.

Az összefüggő kódváltás a beszélő nyelvi ismeretétől, nyelvi tájékozottságától függ, a bizonyos helyzetekben előforduló kódváltás a mindenkori kommunikációs helyzet nem nyelvi körülményeitől (pl. beszédpartner-csere, beszédtema stb.). Az átvitt értelemben használt kódváltás pedig a szolidaritás, kizárás, státuszemelés, nyelvi ellenállás, bizalmasság, nyomatékosítás illetve nyelvi játék céljából jön létre (Márku, 2013). A kódváltás magyarázatainak tanulmányozásakor alapvetően figyelembe kell venni a nyelven kívüli faktorokat, mint például a beszédpartnerek viszonyát, a körülményt, a szociális normákat, az adatközlők kétnyelvűségének jellegét, a beszédhelyzet szempontjait.

A megnyilatkozásba betöltött pozíciója szerint a kódváltásnak három fő variánsát különítik el:

- mondaton kívüli
- mondatok közötti
- mondaton belüli

A kódváltást, melyek közül a mondaton belüli a legproblematisabb, mert ez a kódváltás és a szókölcsonzés választóvonalán helyezkedik el, mivel nem könnyű eldönteni, hogy alkalomszerűen használja-e a beszélő azt a másik nyelvből eredő elemet a megnyilatkozásban, vagy a közösség nyelvi rendszerébe már beolvadt kölcsönelemről van szó (Bartha 1999).

II. HELYSÉGTÖRTÉNETEK, ETNIKAI ADATOK, NYELVJÁRÁSI SAJÁTOSSÁGOK

2.1. Nagybereg

6. ábra: Nagyberegi Beregszász-felőli bejárata.

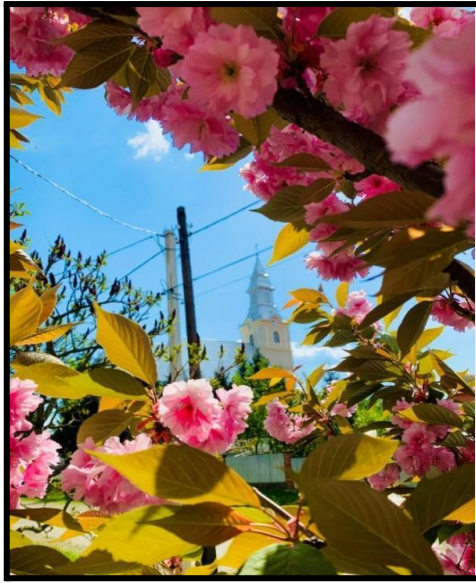
Forrás: Saját készítésű fotó.

*„...A falu közepén
templom, kapuja tárva
szememben napsugár,
karcsú tornyát látva.
Harangja, ha kondul,
szívem-lelkem remeg,
Isten tiszteletére
engem itt neveltek.”*

Innen: Piroschka Iréne Geng: Hazavágyom c. verse

Dolgozatom egyik települése, számomra legkedvesebb falu a Kárpátok alatt, a Borzsa folyó jobbjának partján: Nagybereg. A falu első írásos feljegyzése, a 12.századból való, ahol még "BEREGU" néven említik, okleveleken. Nevének eredetét a magyar "berek" főnévből következtetik.

A település az Árpád-korban központja volt a beregi királyi erdőuralomnak. A falu a tatárjárás idején (1241) teljesen elpusztult, de később IV. Béla várat és palotát épített, a megtette vármegyeszékhelyé a települést. Ettől kezdve nevezték Borsova vármegyét Beregnek. Ám később a 14. század folyamán, helyét Munkács veszi át, s innentől kezdve (1397) mezővárosként említik. Az 1400-az évektől Korjatovics Tódor majd Brankovics György birtokában került, majd a 16. századtól a királyi család fennhatósága alá sorolták, legvégül pedig a nagynevű gróf Schönborn család kapta meg.

7. ábra: Nagyberegi Református Templom tornya.

Forrás: Saját készítésű fotó.

Az 7. ábrán a Nagyberegi Református Templom tornya látható. A templom épülete már 1335-ben állt, bár nem a mai pompájában. A templom kezdetben katolikus egyházé volt, viszont 1554-ben az egyházi reformációt követően református vallás lett a helyileg általános vallás. A templomot 1657-ben teljesen elpusztították a lengyelek egy hadjáratban, ám 1670-ben újraépítették. Nagybereg temploma híres volt famennyezetéről, melyel 1743-ban egészítették ki. A templom tornyát 1824-ben építették hozzá, majd 1869-ben.

2.1.1. Iskolák

8. ábra: Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola.

Forrás: Saját készítésű fotó.

Nagyberegben 1953-ban nyitotta meg kapuit a középiskola, mely az addig működő magyar tannyelvű hétosztályos iskola utódintézménye. Akkoriban az iskola még nem a jelenlegi épületben működött, 1979-ben a Nemzetközi Gyermekév alkalmából a helyi Lenin kolhoz új iskolaépületet építtetett. Az iskolában jelenleg 415 tanuló tanul, közülük 151-en az 1-4. osztályokban, 210-en az 5-9. osztályokban, 54-en a 10-11. osztályokban.

Az iskolában szövő szaktanterem működik (9. ábra), mely Ukrajnában egyedülálló, s az oktatás keretein belül valósul meg. 2000-től az iskolában teremkerékpár oktatása indul, melynek nagy sikerei vannak, hiszen az iskola képviseli Ukrainát mai napig. Az oktatást az iskola igazgatója, Géczi Tihamér és felesége Géczi-Terescsuk Natália végzi.

9. ábra: Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola szövő szaktanterme.

Forrás: Saját készítésű fotó.

A Nagyberegi Református Líceum iskola az 5.-11. évfolyamos diákok számára nyújt oktatás. A líceum diákjai leginkább a régió magyar lakta településeiről érkeznek. Az intézmény lakhatási ill. étkeztetési lehetőséget nyújt a diákok számára. (A bentlakás kötelező 8., 9., 10., 11. osztályos diákok számára) A tantárgyi nevelés mellett, az iskola mindig nagy figyelmet fordított a lelki nevelésre, lélekgondozásra. Az intézményben jelenleg 143 diák és 26 pedagógus éli mindennapjait.

10. ábra: Nagyberegi Református Líceum.

Forrás: Saját készítésű fotó.

1992. október 30.-án kezdte működését a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola Szöttesmúzeuma, melynek megnyitójára a Kárpát-medencei Magyarország Közoktatási Fórumának keretein belül került sor.

Az iskola, jelenlegi külalakját nem rég nyerte el, a KMKSZ támogatásával. Az iskola az egyik legfejlettebb, legpatinásabb épület a kárpátaljai magyar iskolák között¹.

A líceum 1993-ban nyílt, s rendíthetetlen hittel halad előre évről évre. A líceum számos tehetséggondozó programot nyújt az ott tanuló diákok számára. A fő profilja talán, tanulmányi szempontból, hogy alacsony létszáma ellenére minőségi oktatásban részesülnek kiemelkedő oktatóktól.

2.1.2. Etnikai adatok

A falu lakossága, a 2001-es adatok szerint 2674 fő, melyből 80% magyarnak vallja magát, azaz 2240 fő. A faluban kis lélekszámban de több nemzet is megtalálható, ide tartoznak az ukránok, oroszok s nagy többségben a romák. Ezek a nemzetek, legfőképp az ukránok, az utóbbi egy évben, az országban zajló háború miatt

¹<https://nagyberegiskola.freewb.hu/az-iskola-rovid-tortenete/>

gyarapodtak több tíz fős lélekszámmal, míg a magyar lakosok, áttelepültek a szomszédos Anyaországba, s a döntő többség, nem tervez visszatelepülést. Úgy vélem, ha két- három éven belül nem változik a jelenlegi helyzet, sajnos a falunk magyar nemzetiségű lakosainak száma nagy százalékban csökkeni fog, míg a szomszédos nemzet aránya ezzel szemben nőni.

2.1.3. Nyelvi attitűdök a falu érettségiző diákjainak körébe

Puskás Veronika 2014/2015-ben kutatást végzett a helyi iskolákban, így betekintést nyerhetünk, hogy a fiatalabb korosztály hogyan viszonyul anyanyelvváltozatához. 2017-ben a középiskolában 22 végzős diák töltötte ki a kérdőívet.

A diákoknak feltett kérdésre: "Te beszélsz nyelvjárásban?"- a következő arányban érkeztek válaszok.: 10 diák válaszolt igennel, míg 12 diák úgy vélte nem beszél nyelvjárásban. Mikor a lakóhelyük nyelvhasználatáról kérdezte a diákokat. nagy részük (szám szerint: 17) úgy vélte a beszédük teljesen normális és "szépnek" tartották².

2.2. Beregújfalu

11. ábra: Beregújfalu Bereg-felőli bejárata.

Forrás: Saját készítésű fotó.

A magyar nyelvterület egyik "végvárának" számít a beregszászi járás Beregújfalu nevű községe. 1261-ben alapították, s az első írásos említés is ebből az évből való. A település neve kapcsán elhangzott, hogy "Perek"-nek is hívták egykor, de a történelmi hagyományból leginkább "Irtásfalva" néven ismert, ezt követően nevezték el "Beregújfalu"-nak.

² KÖZOKTATÁS: A kárpátaljai magyar pedagógusszövetség lapja, XXII. évfolyam, 2017/2-3. szám, 18.old.

1910-ben 1304, túlnyomórészt magyar lakosa volt, ma 2018 lakosából 1674 (80%) a magyar. A trianoni békeszerződésig Bereg vármegye Tiszaháti járásához tartozott.

12. ábra: Beregújfalui Református Templom.

Forrás: Saját készítésű fotó.

Az egykori Bereg vármegye településén, Beregújfaluban 1595-től már református anyaegyház működik, mely 1765-től, a területi normáktól eltérően 1765-től anyakönyvet vezetnek.

A közösség a XVIII. század végére kinőtte korábbi templomát, melyről 1786-ban így írtak: *"Templomunk olyan vagyon, amely is más sorvadtt félben vagyon és oly kicsiny, hogy midőn isteni szolgálatot teszünk fele sem fér be közülünk beléje."*

Új templomuk 1792-ben épült fel az 1769-ben készült harangláb mellé. A jelenlegi templomot 1829–1848 között emelték és 1852-ben szentelték fel. A templom ékessége az 1759-ből származó kehely, melyet a Komlós család adományozott a gyülekezetnek³.

13. ábra: Beregújfalui Gimnázium.

Forrás: Saját készítésű fotó.

³ <https://kmmi.org.ua/cikkek/hirek/beregujfalu-reformatus-temploma>

A falu egyetlen iskolája, magyar tannyelvű, általános iskola. Jelenleg 1.-8. osztályig folyik az oktatás. Közel 210 diákot és 16 pedagógust foglalkoztat.

A település etnikai összetételével kapcsolatban a legutóbbi feljegyzések, Bihari Kitti szakdolgozatában (2016) találhatóak információk. A lakosság nemzetiségi eloszlása a következő: 1240 magyar (71%), 450 roma (20%), 193 ukrán (9%).

2.3. Badaló

14. ábra: Badaló bejárata.
Forrás: Saját készítésű fotó

falut súlyosan érintette, mivel a termőföldeket teljesen elmosták, így a mezőgazdaságból élő falu megélhetési nehézségeket élt át.

A közösség református egyháza 1550-ben lett megalapítva, amely elfoglalta a XIII. századból származó négy fiatornyos katolikus templomot. Mai temploma (15. ábra) 1799-1804 között épült a régi helyére, 1985-ben pedig felújították.

Badaló önálló, Tisza menti magyarlakta település, 12 km-re Beregszásztól. Badaló neve a szláv eredetű "Budilo" személynévből magyarázható. Az egykori virágzó község fele, a templommal és a paplakkal együtt 1834-ben leégett. A templomot a következő évben újra felépítették.

1998-ban és 2001-ben a Tisza áradásai a

15. ábra: Badalói Református Templom.

Forrás: Saját készítésű fotó

16. ábra: Badalói Általános Iskola.
Forrás: Saját készítésű fotó

A Badalói Elemi Iskolát (16. ábra) 1934-ben építették, Kárpátalja Csehszlovákiához tartozása alatt. 1938-1944 között többnyelvű elemi iskolaként működött, majd 1945-1948 között csak magyar tannyelvű elemi iskolaként, s 1948-óta általános iskola.

A település a Lizanec féle csoportosítás szerinti hét nyelvjárás sziget egyike. Több

kutatás is történt már a településen, szociolingvisztikai szempontokat figyelembe véve Hires Kornélia tanulmányozta a település nyelvhasználatát.

A vizsgálatot 2001 tavaszán végezte, 39 adatközlővel. Ekkor a falu lakossága 1574 fő volt, melynek 75%-a magyar nemzetiségű. A kutató, különböző szavaknak az ismeretét vizsgálta, mint például: *zurbuló/zürbölő, köpülővel, grádics, findzsa, ringli*. A válaszadók többsége a grádics és a findzsa szót ismerték.

A kérdőív során olyan szavak felhozatalát is kérte a gyűjtő, mely az adatközlők szerint csak az ő településükön mondanak. Az adatközlők a következőket mondták: *kasita, cibere, szacska, penyő, szereda, penyő, tarkedli, hetfű, sánc, talp, kotyka, surc, kredenc, lo, nyol, kolopér, szíéna, döllő, szuszék, hokedli, surgyé, grádics*.

Bár 2001 régen volt, mégis, bizonyos szavak máig ismernek és magabiztossággal használnak Badalóban, nem csak az idősek, hanem a fiatalabb korosztály is. Az adatközlők nemcsak szavakat, hanem olyan szólásokat is megemlítették, melyeket elmondásuk szerint csak Badalóban ismernek:

- *"Hazamentem öttem, a kutyának löktem, az ajtót betöttem, és jöttem."*
- *"Döllőn szalad a nyol."*

(Hires, 2004).

III. KUTATÁS ÉS EREDMÉNYEK

A nyelvjárási elemek jelenléte az hétköznapi ember mindennapi életének színterein elkerülhetetlenek. Ez természetes, hiszen az évek során a magyar nyelv rengeteg más nyelvvel érintkezett, s azok hatást gyakoroltak rá. Kárpátalján sem volt ez máshogyan. A történelem során több országhoz is tartozott vidékünk és ez mind-mind alakított az itt élők nyelvhasználatán.

A közoktatás nagyon nagy szerepet játszik mindabban, hogy ezek a régi szavak, kifejezések, ne haljanak el és ne nyomják el a mai gyerekekben, hisz ezek az elemek nem csúfítják a nyelvünket, hanem épp ellenkezőleg: színessé és egyedivé teszi azt. Kutatásomban helyett kapott a régiók magyar ajkú embereinek megkülönböztetése, hiszen gyakran kapunk negatív visszajelzéseket kommunikációnk során. Jelen munkában fontosnak tartottam arra is hangsúlyt fektetni, hogy a kiválasztott magyar többségű falvakban mennyire ismeri a fiatalabb korosztály az idősebbek által használt tájszavakat. A következő fejezetekben kutatásom eredményeit ismertetem.

3.1. Kutatási és adatgyűjtési módszerek

Dolgozatom anyagát egy általam összeállított kérdőív segítségével gyűjtöttem, melyet a megismert vonatkozó szakirodalom alapján szerkesztettem meg. A google űrlap alkalmazást használtam erre, hiszen a világjárvány, illetve a háború kitörése miatt online formában szerveztem, bonyolítottam le a gyűjtést. Terveim szerint jóval több adatközlőtől kívántam gyűjteni, de jelen helyzetben csupán 93 kárpátaljai személy vett részt a felmérésben. Az elemzésnél a program által készített ábrákat használok szemléltetésként.

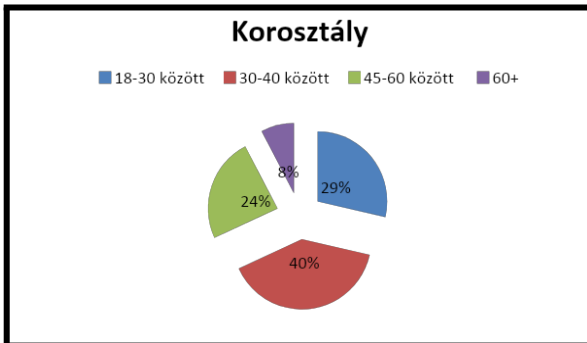
A diagramok megmutatják a nemek megoszlását, rápillantást engednek a válaszadók korára, lakhelyére, nyelvjárásokról való vélekedésére, az egyes nyelvi leleményekre, sőt a nyelvi humorra is a kiválasztott falvak nyelvhasználatában. A válaszok alapján igyekszem hipotézisemet alátámasztani.

3.2. Eredmények

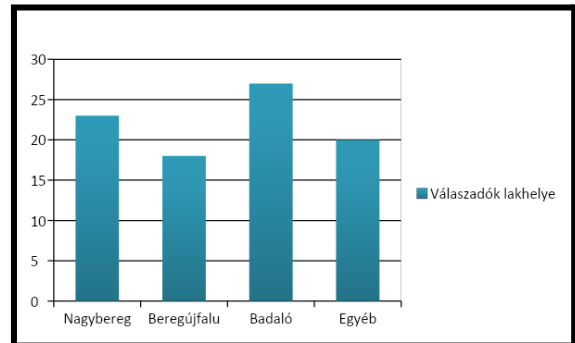
A szakirodalmi háttér áttekintése során, az adott téma szakértőitől egy feltétel kivétel nélkül teljesül – a nyelvváltozatok még ma is élnek. Éppen ezért a vizsgált

csoport 18-60+ közötti személyekből állt. Ugyan a kérdőívemben fel volt tüntetve, hogy kizárólag a nagybereg, beregújfalui illetve badalói magyar lakosok véleményét preferálom, más egyéb települések lakói is kitöltötték a kérdőívet. A fent említett 3 falúból összesen 74 személy töltötte ki a kérdőívet.

3.2.1. Válaszadók neme, életkora, lakhelye

17. ábra: Válaszolók korosztálya (N=91).
Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

18. ábra: Válaszadók származása (N=88).
Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

A válaszadó közül 91 egyén jelölte meg a nemét, 78%-a nő míg 22%-a férfi volt mely valamelyest érthető Ukrajnában, a dolgozat megírásakor fennálló helyzet folytán. Az életkori megoszlás szerint 29% 18-30 közötti, 40% 30-40 közötti, 24% 45-60 közötti és 7% 60 feletti életkorú személy.

Az 18. ábrán látható, hogy lakóhelyileg a válaszadók kiemelkedően nagybereg és badalói származásúak. Beregújfalu lakóit sajnos kismértékben érte el az általam kiküldött kérdőív.

3.2.2. A települések vélekedése a nyelvhasználatukról

A kérdőív első fontos kérdése a "Beszélnek-e ezen a településen tájszólásban?" volt. A válaszadóknak három jelölhető pontjuk volt: " Igen, beszélnek" , "Nem beszélnek", " Mi az a tájszólás?" A feltett kérdésre a következő arányban érkeztek válaszok:

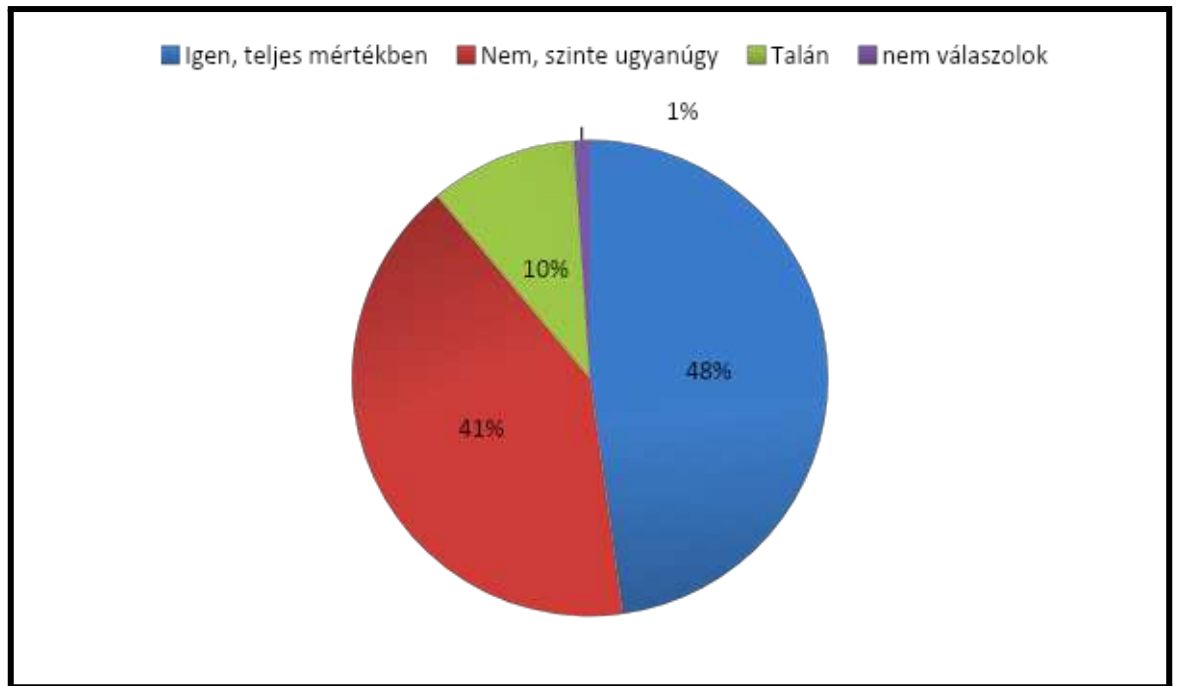
19. ábra. Válaszok a kérdésre “*Beszélnek-e ezen a településen tájszólásban?*” (N=91).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

A válaszadók többsége tehát tisztában van azzal, hogy a szülőfalóján igenis beszélnek tájszólásban és fel meri ezt vállalni, valamint az is szembeűnő, hogy nagy részük úgy véli, nem beszélnek, vagy nincsenek tájszavak a falu nyelvhasználatában. Úgy vélem azonban, hogy ezen válaszok mögött az is közre játszik, hogy a hétköznapi emberek nagy része nem tudja, mi is az a tájszólás vagy nyelvjárás, így automatikusan arra asszociál egy ilyen jellegű kérdésnél, hogy nem beszél tájszólásban. A válaszadók közül csupán három egyén választotta a “*Mi az a tájszólás?*” lehetőséget.

A következő kérdés ismét feleletválasztós kérdés volt, mely az adott település nyelvhasználatára vonatkozik. A kérdés a következő volt: “*Tetszik-e Önnek az adott település nyelvhasználatára?*” Három lehetőség közül: “*Igen*”, “*Nem*”, “*Talán*”, 97,8%-a az *Igen*-re szavazott, míg a maradék 2,2% a *Talán*-t jelölte meg. Ez jóval felűlműlta a hipotéziseimet, hiszen úgy gondoltam, a mai kárpátaljai magyar emberek már nincsenek megelégedve környezetük nyelvezetével.

A 7. ábrán látható diagramon a következő kérdésre adott válaszok százalékos megoszlásának arányát láthatjuk: “*Őn szerint szebben beszélnek itt, mint a szomszéd telepűléseken?*”

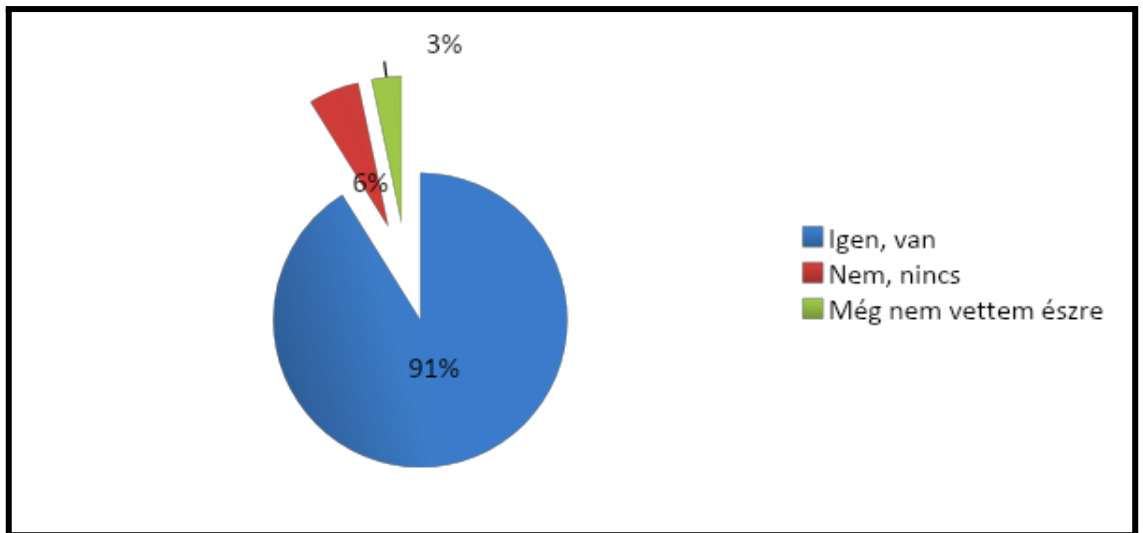
20. ábra. Válaszok a kérdésre “*Ön szerint szebben beszélnek-e itt, mint szomszédos településeken?*” (N=90).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

Az adatközlők a fenti ábra szerint döntő többséggel két válaszlehetőség mellett döntöttek, 48%- a szerint az ők falujukban sokkal szebben beszélnek mint a szomszédos településeken, míg a válaszadók 41%-a azt nyilatkozta, hogy szinte ugyanúgy beszélnek.

Úgy gondolom a szülőfalum, Nagyberég lakosai leginkább a *“Igen, teljes mértékben”* válaszlehetőséget választották, mivel Beregújfalú nyelvhasználatában erősen jelen van a rövid és hosszú *“i”* hang használata. Beregújfalú illetve Badaló lakosai pedig inkább választhatták a *“Nem, szinte ugyanúgy”* válaszlehetőséget, mivel számukra nem szembetűnő a beszédükben megjelenő változás.

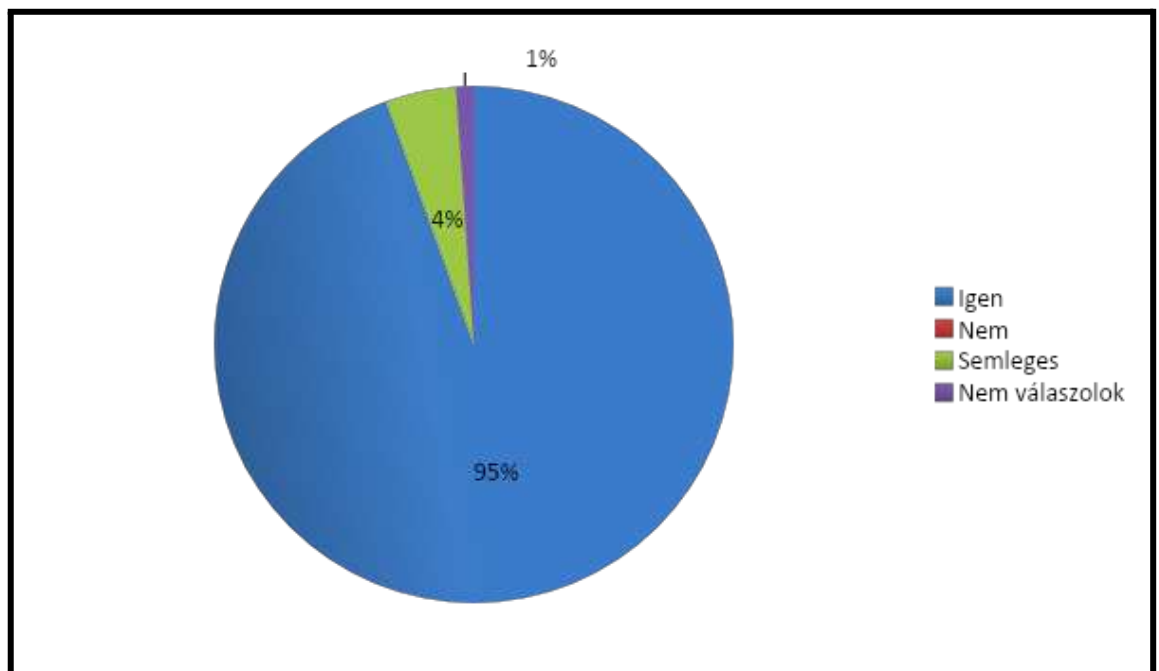
fentebbi kérdés, egy korosztálybeli különbségre, eltérésre hívja fel a figyelmet. A válaszadók nagy rész, összesen 91%-a arra szavazott, hogy a szülőföldjük idősebb és fiatalabb korosztályának beszéde között nagyban fellelhetőek beszédbeli különbségek. Ezen nem csodálkozom, hiszen a mai fiatalokra nagy hatással van az internet nyelve, melyből kifolyólag a régebbi, öregek által használatos nyelvjárási, tájszólási beszédben fellelhető elemek már számukra ismeretlen és korosztályukban lassacskán kezd eltűnni. Ennek megőrzőse úgy vélem a pedagógusok feladata mind a jelenben, mind a jövőben.

21. ábra. Válaszok a kérdésre “Van-e különbség az adott településen az idősebb és a fiatalabb korosztály beszéde között?” (N=90).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

AA kérdőív kitért az egyének idegen nyelvtudására is. Talán nem meglepő, de a legtöbb válaszadó (72 válasz érkezett) az ukránt és orosz emelte ki, de ezek nyelvek mellett megjelent az angol, kismértékben német valamint minimális számban az a válasz érkezett, hogy nem beszél idegen nyelven.

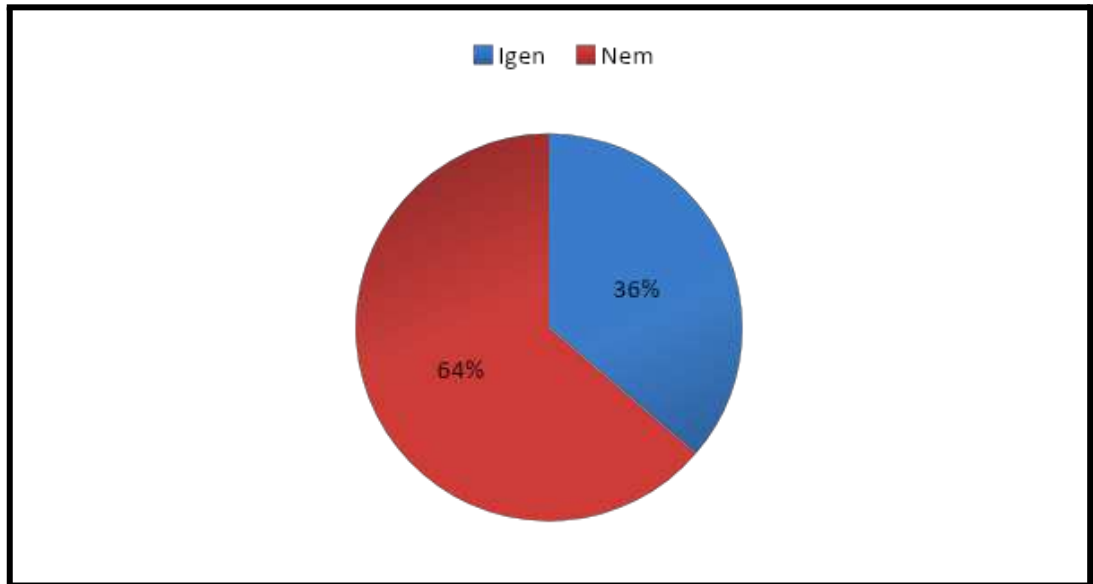

22. ábra. Válaszok a kérdésre “Sajnálná, ha megszűnne településének beszédmódja?” (N=90).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

A fenti diagram a válaszadók válaszait bontja százalékokra. Döntő többség az "igen" válaszlehetőség mellett döntött, ami nagy pozitívum a jelenben, hiszen fontosnak tartják az emberek, hogy a jövőben is megmaradjanak a településük nyelvezetének sajátosságai.

A kérdőív szerkesztésekor fontosnak tartottam, hogy kitérjek az adatközlők beszédstílusára hivatalos ill. családi/baráti szintereken. A következő ábrán ezt láthatják:

23. ábra. Válaszok a kérdésre *“Ugyanígy beszél hivatalos helyeken, mint családja/barátai körében?”* (N=91).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján.

A kérdőív egyik kérdésében arra voltam kíváncsi, hogy az adatközlő halott-e már olyan szavakat, kifejezéseket, melyeket más településeken máshogyan mondtak?! A kérdést azzal zártam, hogy soroljanak néhány ilyen szót/ kifejezést. Összesen 58 személy válaszolta meg a kérdést amely így hangzott:

“Hallott-e már olyan magyar szavakat melyeket más településeken máshogyan használtak? Ha igen: melyek voltak ezek a szavak?”

Válaszul az alábbiak érkeztek:

“Lábtó, kredenc, vizeslóc”

“Lóca, tengeri, vót, máma, kasita”

“Láptó-létra”

“Igen”

“Létra=lajtorja; murkó=murok”

“Lóca-pad, sürgönyfa-villanypózna, kattogó-papucs,tacska-furik, vider-vödör, mag-mog.”

“Abalakpárkány”

“krumpli-pityóka-kolompérú”

“Tengeri - málé,”

“Kacsut, létroja, garádics”

“Sánc, lóca, hokedli, tekenő.”

“Spájz, retoja, tengeri, findzsa”

“Krumpli, tengeri, lètra ...”

“Tengeri nálunk, máshol kukorica vagy málé”

“lóc, szitka, májka”

“Létra-lajtorja Kerítés-rekesz lépcső-garádics furik-talicska”

“Lóca, rétolya, kosár stb.”

“Lipityánka- lapát. Szoknya-rokolya, füzet-írka. szíp _szép.”

“Óma-alma,lábitó-létra,furik-talicska,firhang-függöny,surc-kötény,findzsa-csésze,,kóperta-boríték”

“Igen. Magyarországon nem tudták mi az a sürgönyfa,Lóca,beszетка, bár ezt már inkább az ukrán nyelvből vettük át. .. Egy esetre emlékszem is. Amikor az egyik szintén itt Kárpátalján élő barátom nem értette mi az a málé,amit Pizzára kértem.,azt hitte egy öntet. 😂😂😂De le voltam zsibbadva,hogy szintén falun él és nem tudja ezt a szót. Persze a kukoricát rögtön értette....”

“Kukorica,napraforgó”

“kukorica, burgonya,”

“A krumplis tészta (gölldör, nyögő,sztrapacska) lapcsenga, kugli, kremzli, tócsni))”

“bagázsnyik”

“Igen,de most nem jut eszembe.”

“Kugli,csicsoka,pityóka,rétoja”

“Sánc , sürgönyfa.”

“Soralatt-jàrdànn,sürgönyfa-villanyoszlop,”

“tengeri - kukorica - málé, krumpli-burgonya, kugli-lapcsánka-krumpli palacsinta.”

“Igen, kukorica-màlè, guricska-dobòkocka”

“szíp (szép), kö-kű (kő), nyol (nyúl)”

“Hùs kloffolàs-hùs potyolàs (Tiszaujhely)”

“Kas nálunk(Góré) vécé (búdi)”

“Rétoja, Furik,”

“Málé, lajtorja, gömleves...”

“Málé - Tengeri, Lábtó - létra, drugafa - villanyoszlop, rekesz - gyümölcsös...”

stb. reggelig tudnám sorolni :D”

“drugafa: villanypózna”

“Igen hallottam”

“kugli, létra, tacska, poroncs, sódar, hibajavító”

“Lábtó,dőle,pad stb.”

“kugli, pityóka, katucs,”

“Tűzhely”

“igen, nagyon sok ilyen van”

“Tészta-haluska,tengeri-mál”

“Kukorica._málé.”

“Létra, palánk, sánc.”

“Tengeri= máshol kukorica, málé Krumpli=máshol pityóka Murkó= máshol murok”

“Zubbony(dobronyiak mondják a kapucnis felsore)”

“Rédely- máshol ezt ERESZNEK hívják”

“Kasita- máshol ez kosár”

“Murok, máshol ez murkó”

“Igen, lajtorja-> máshol létra”

“Murok”

“Seggvakarcs- nálunk ez hecsepecs”

“Dobronyba a zubbony az nálunk a kapucnis felso”

“Igen, pl: murok, seggvakarcs”

12. kérdésnek, az egyének nyelvhasználatáért külső negatív hatásokra vonatkozólag tettem fel. A kérdés a következő volt:

“Érte már bármilyen negatív megjegyzés beszédmódja miatt? Hogyan kezelte ezeket?”

Sokan azt vallották, hogy nem volt még ilyesemben része, ám sokuknak volt ilyesfajta megkülönböztetésben része. Ezek közül kiemelnék párat:

"Elmagyaráztam, hogy ez a szülőfalumban használt kifejezés, szóhasználat."

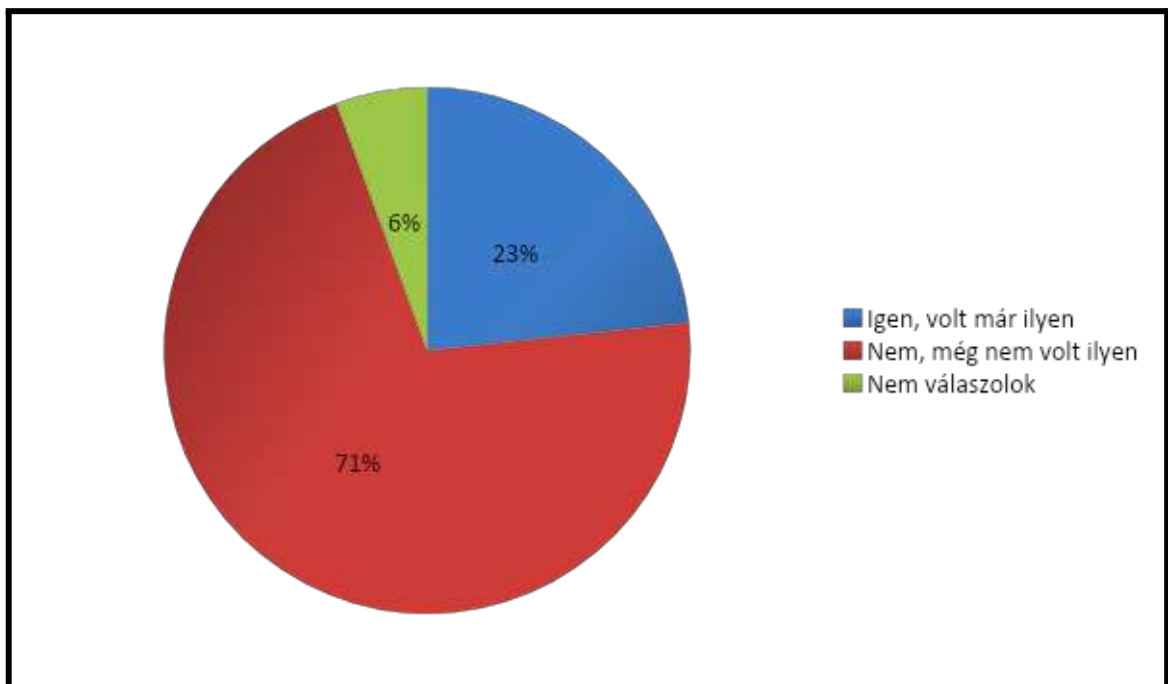
"Igen, sértőnek találtam, de tudtam kezelni."

"Igen, próbáltam diszkréten kifejezni, hogy emiatt senkit nem illik "leszólni", mivel minden településnek megvan a saját nyelvhasználata."

"Igen. Nem törődtem vele ott hagytam azokat akiknek nem tetszett."

"Igen, leginkább Magyarország területén. Elmondtam, hogy ez nem csúnya hanem a területünkön így használják."

Akár az előző kérdés, ez is a válaszadók nyelvhasználatát ért negatív hatásokhoz kapcsolódik. Ebben kérdésben három válaszlehetőség volt, amelyek közül, ahogy a fentebbi diagram mutatja, a egyének eddigi évei alatt nem volt olyan, hogy szégyenkezett volna beszéde miatt. Úgy gondolom, ez egy nagyon fontos kérdés, hiszen látnunk kell azt, hogy a nyelvhasználatunk megítélése mások szerint hol is tart a 21.században.

24. ábra. Válaszok a kérdésre *"Volt már olyan helyzetben, mikor szégyellte beszédmódját?"* (N=90).

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőívre érkezett válaszok alapján

3.2.3. *A magyart lehet csúnyán beszélni?! Nyelvhasználat nálunk és másoknál.*

Véleménye szerint van olyan település, ahol csúnyán beszélnek magyarul? Ha igen: melyik ez a település?- kérdeztem az egyik kérdésben. Szomorúan látom azonban, hogy még mindig vannak olyan személyek, akik erről negatívan nyilatkoznak. Ám a többség úgy gondolta:

"Nem hiszem hogy csúnyán lehet használni a magyar nyelvet." vagy "A magyar nyelv minden változata szép, tehát nincs olyan magyar település" ám voltak akik Beregrákost, Nagydobronyt, Dercent és Fornost itt megjelölték különös hangzású nyelvváltozatuk miatt.

A következő kérdésben azt kértem a válaszadóktól, hogy soroljanak olyan kifejezéseket, melyeket csak szülőfalujában hallott eddig. A kérdésre 48 válasz érkezett, néhány választ emelnék ki belőlük:

"findzsa"	"lapcsánka"	"kasita"	"surc"
"szitka"	"firhang"	"murok" (ezt nagy számban írták)	"sánc"
"lóc"	"viderlóc"	"rédely"	"drugafa"

Soron következő kérdésben arra kértem a válaszadókat, hogy ahogy az előzőben tette, soroljon olyan kifejezéseket, ám most a szomszédos települések nyelvhasználatából:

"Soroljon néhány olyan kifejezést, melyet a szomszédos településeken hallott!"

A kérdésre 36 válasz érkezett melyek a következők voltak:

"Seggvakarcs"	"Haluska - tészta"
"Kas"	"Málé"
"Málé,lajtorja,"	"szíp, rípa stb. (Beregújfalu)"
"Murok, szíp=szép"	"..hasonlóan beszélnek"
"Sanc, mondi, láti, halli."	"Kasita-Kosár furik-talicska"

“málé, kolompér,”	“málé, pityóka, gyökér”
“Murkó, létra”	“lapcsinka, tipex, latorja, talicska”
“Eresz”	“Irezni”
“Málé, tornác,”	“syimog az eső”
“Nem jut eszembe ilyen”	“Telàzsi,”
“Rípa”	“Kolompér”
“szíp (szép), kő (kő), nyol (nyúl)”	“Nálunk sütemény másik faluban kalács,”
“Hüppen az alma.”	“lajtorja,”
“Málé (tengeri, kukorica)”	“Kass (kosár), furik (nálunk talicska)”
“Szíp a rípa, píntek”	“Rípa,szíp,töltött tojás ,kas,furik”
“Kugli,lábtó,”	“Lakás, égbemászó, kasita, sánc”

3.2.4. Ön hogyan nevezi ...?

A kérdőív utolsó részeként az alábbi képeket illesztettem be és kérdeztem rá a képen látható tárgyra, ételre vagy növényre, s kértem nevezzék meg, hogy hogyan hívják ezeket a dolgokat.

“Ön hogyan nevezi az alábbi tárgyat?”

25. ábra: Kosár.

Forrás: https://www.kosarfutar.hu/img/30667/GE16FK_altpic_1/GE16FK.jpg?time=1678956710

Az x ábrán látható tárgy a köznyelvben leginkább “kosár”-ként ismert, ám a nyelvvaltozatokban különbözően nevezik.

Erre a kérdésre 91 személy válaszolt, melyből 42 egyén “kosár”-ként jellemezte, azaz normának megfelelően, de népszerűen még “kasita” vagy “kas”-ként is nevezték,

egyesek pedig “tyúkültető kosár”,
“füleskosár” vagy “vesszőkorás”-nak is.

“Hogyan nevezi meg a képen látható növényt?”

Az x ábrán lévő növénynek megannyi
hétköznapi megnevezése van, hivatalosan a
csipkebogyó.

Arra, hogy ki hogyan nevezi ezt a
növényt 88 válasz érkezett, melyből 35
ismeri hivatalos nevén, továbbá nagy
számban írták azt, hogy “hecsepecs”,
“seggvakarcs”, “hecspecs”, “hecse”.

26. ábra: Csipkebogyó.

Forrás:

https://brainmanpictures.piwigo.com/uploads/1/c/g/1cgp_c8y1dr//2018/02/25/20180225222014-ae5df5e8.jpg

“Hogyan nevezi a képen látható ételt?”

27. ábra. Csalamádé?

Forrás: <https://img-global.cpcdn.com/recipes/5e8f04b9d3470a97/1360x964cq70/csalamade-recept-ii-recept-foto.webp>

A fenti képen látható savanyított zöldség-befőtt neveként az adatközlők többsége a “csalamádé” megnevezést írta, ám sokan, szám szerint 28-an, írták a “szacska” megnevezést, melyet leginkább a Badalói adatközlők használnak. Ezen kívül:

“szálát”, “zagyva”, “vegyes savanyúság”, “savanyított saláta”, “vegyes vágott” - de ezeket már csak egy-két személy.

“Milyen étel látható a képen?”

28. ábra: Fánk.

Forrás:

https://kep.index.hu/1/0/2491/24914/249145/24914513_eb0385e2100ebc0c750da253a4fea1ca_wm.jpg

Nagymamáink keze által készült egyik legrégebbi olajban sült finomság, melynek mára már hagyománya van, a fánk. Ám ahogy a fentebb említett ételeket, ezt sem nevezzük egységesen így.

A megkérdezettekből 91 személy válaszolt, melyből a döntő többség a "fánk" szót írta. Szám szerint 89 ember írta ezt, míg két személy a "pánk" szót is lejegyezte. Ez szám

számomra nem volt meglepő hiszen Badalóban a régi öregek mai napig így nevezik ezt a finomságot.

“Hogyan nevezik az Ön falujában a képen látható növényt?”

29. ábra: Tengeri, kukorica.

Forrás: <https://genezispartner.hu/wp-content/uploads/2016/01/kukorica-345x345.png>

sem a válaszadók száma. Amit kifejezetten furcsának találtam a kérdések kapcsán az, hogy a válaszadók egyike sem sorolt fel szláv kölcsönszót, vagy szláv eredetű kifejezést. Ezt azért furcsállom, mert tipikusan Kárpátalján a legjellemzőbben szláv eredetű szavakat hallani.

A fentebbi takarmánynövénynek megannyi megnevezése van. A válaszadók közül 91 személy jegyezte le, hogyan nevezi meg a képen látható növényt. A legtöbben, 46 válaszadó a *"tengeri"* megnevezést írta, ám sokan megjegyezték, hogy emellett ismerik a *"kukorica"* és *"málé"* szavak használatát is.

Érdekes belegondolni, hogy mennyi megnevezést, mennyi véleményt és csupán a kárpátaljai magyar lakta települések kicsiny része, és a magyar lakosok csupán 1%-a

ÖSSZEFOGLALÓ

Dolgozatom megírásával az volt a célom, hogy a fentebbi idézetet, kutatásommal is alátámasszam. Bebizonyítsam, hogy a 21. század emberei számára is fontosak a nyelvi hagyományok, s még mindig büszkén viselik származásukat az emberek.

Munkám során igyekeztem bemutatni Kárpátalja magyarságának történetét, nyelvi helyzetét, jogait és nyelvezetének sokszínűségét. Kárpátalja népének sokrétűsége nem vitatott, nemzetek tömkelege él itt együtt és vagyunk egymással kapcsolatban. Az itteni magyarok nyelve az évszázadok alatt nem tűnt el régióban, s a kérdőívemre adott válaszok alapján még sok-sok éven át beszélve lesz, hiszen a fiatalok is büszkék, valamint reménykedők az itt élő magyarság jövőjével kapcsolatban.

A dolgozatom átfogó témája a kárpátaljai magyar nyelvjárási elemek fellelhetősége három egymástól különálló magyarlakta településen. A megfogalmazott hipotézisek nagyban beigazolódtak. A kérdőíves felmérésre adott válaszok alapján alátámasztható az az állítás, hogy a magyar lakta települések zömében még mai napig élnek és aktívan használják a tájszavakat. A válaszadók nagy része (28,6%) a 18-30 év közöttiek voltak, s a válaszok ehhez mérten arra is rámutatnak, hogy a fiatalok körében is jelen vannak még a nyelvjárási elemek, s büszkén használják és vállalják nyelvi attitűdjeiket.

A kérdőív kitöltői közül már sajnos sokan megélték valamilyen negatív megjegyzést nyelvhasználatukkal kapcsolatban, s ezek leginkább az Anyaországban érte őket. Pozitív dolognak ítélem meg azonban, hogy ezeket a megjegyzéseket a többség nem vette rossz néven, legalábbis tudta kezelni és elmondta, hogy számára ez a természetes mert az ő szülőfalujában ezt így használják.

Kárpátalja magyarságát rengetek bántó és sértő külső atrocitás érte már az évek alatt, mégis a válaszadók többsége azt nyilatkozta, hogy élete során még soha nem volt olyan eset mikor szégyellte vagy szégyenkezett volna anyanyelve vagy nyelvhasználatára miatt. Mindig büszkén használta azokat.

Fontos pontja volt dolgozatomnak, hogy bebizonyítsam nem kell messze mennünk ahhoz, hogy olyan szavakat, kifejezéseket halljunk, melyen szülőfalunkban teljesen máshogyan mondanak, használnak mint más településeken. Nagybereg szomszédos faluja, Beregújfalú, ahol, a dolgozat által is alá tudom támasztani egyik hipotézisemet, mely a következő volt: "Két szomszédos falu nyelvhasználatára is

nagyban eltér egymástól.”- mindig is voltak különbségek, melyeket már kisdíák koromban felfedeztem, de most egy kisebb gyűjtést is sikerült összeszednem ezekről.

Dolgozatom zárásaként úgy vélem, a célomat elértem, hiszen választ kaptam a munkám elején megfogalmazott és eddig még meg nem válaszolt kérdésre. Nagyberegen, Beregújfaluban és Badalóban is élnek még és büszkén vállalják nyelvüket az itt élő magyar ajkú emberek. Ez a hozzáállás nélkülözhetetlen feltétele mindannak, hogy a kárpátaljai nyelvhasználatok és tájszavak, még hosszú esztendőig köztünk élhessenek.

РЕЗЮМЕ

Моєю метою під час написання дисертації було підкріпити наведену вище цитату моїм дослідженням. Дозвольте мені довести, що мовні традиції також важливі для людей 21-го століття, і що люди все ще пишуться своїм походженням.

У ході роботи я намагався представити історію, мовну ситуацію, права та мовне різноманіття закарпатських угорців. Різноманітність людей Підкарпаття не заперечується, тут живуть разом і пов'язані між собою безліч націй. Мова тутешніх угорців не зникла в нашому регіоні протягом століть, і, судячи з відповідей на мою анкету, нею говоритимуть ще багато-багато років, оскільки молодь також пишається і сподівається на майбутнє Тут живуть угорці.

Основною темою моєї дисертації є можливість підкарпатських угорських діалектних елементів у трьох окремих поселеннях, населених угорцями. Сформульовані гіпотези в основному підтвердилися. На підставі відповідей на анкетне опитування можна стверджувати, що більшість населених пунктів, де проживають угорці, досі живуть і активно вживають пейзажні слова. Більшість респондентів (28,6%) були у віці від 18 до 30 років, і відповіді також показують, що діалектні елементи все ще присутні серед молоді, і вони з гордістю вживають і сприймають свої мовні установки.

На жаль, багато хто з тих, хто заповнив анкету, вже стикалися з негативними коментарями щодо свого мовлення, і це торкнулося їх переважно на Батьківщині. Але я вважаю позитивним моментом те, що більшість не сприйняла ці коментарі в поганому світлі, принаймні він зміг їх сприйняти і сказав, що для нього це природно, тому що так використовується в його рідному селі.

Протягом багатьох років закарпатські угорці зазнавали надзвичайно болючих і образливих зовнішніх жорстокостей, але більшість респондентів зазначили, що ніколи в їхньому житті не було випадку, щоб їм було соромно чи збентежено через рідну мову чи використання мови. Він завжди користувався ними з гордістю.

Важливим пунктом моєї дипломної роботи було довести, що не потрібно далеко йти, щоб почути слова та вислови, які в нашому рідному селі говорять і

вживаються зовсім по-іншому, ніж в інших населених пунктах. Сусіднє село Надьберега, Берегуйфалу, де я також можу підтвердити одну зі своїх гіпотез тезою, яка звучала так: «Вживання мови у двох сусідніх селах також дуже різне.» — завжди були відмінності, які я виявив, коли я був молодим студентом, але тепер меншим мені також вдалося зібрати їх колекцію.

Підсумовуючи свою дипломну роботу, я вважаю, що я досяг своєї мети, оскільки я отримав відповідь на питання, сформульоване на початку моєї роботи і на яке досі не було відповіді. У Надьбере, Берегуйфалу та Бадало досі живуть угорськомовні люди, які з гордістю розмовляють своєю мовою. Таке ставлення є неодмінною умовою для всього, щоб закарпатський мовний ужиток і пейзажне слово жили в нас ще довгі роки.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Acta Beregsasiensis. **A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve.** In: Beregszászi, A. - Cserniczkó, I. (2007). **A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOK ÉS AZ ISKOLA: ELMÉLETI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK**, 44-60.

Bartha, Csi. (2000). **KÉTNYELVŰSÉG, OKTATÁS, KÉTNYELVŰ OKTATÁS ÉS KISEBBSÉGEK.** *Educatio* 2000/4 szám, Budapest, 761-765.

Bárány, E. (2009). **Magyar–ukrán nyelvi kölcsönhatás: hungarizmusok a magyar–ukrán (ruszin) nyelvhatáron (Irodalmi művek alapján).** Kézirat, Budapest.

Beregszászi, A. - Cserniczkó, I. (2003). **Attitűdök és sztereotípiák: milyennek látjuk magukat és az ukránokat?** In Cserniczkó István szerk. **A mi szavunk járása.** PoliPrint, Ungvár. 233-238.

Beregszászi, A. - Cserniczkó, I. (2007). **A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról.** In *Cserniczkó István és Márku Anita (szerk.) (2007): "Hiába repülsz te akárhová..."* Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához. Ungvár, PoliPrint, 7-96.

Cserniczkó, I. (1998). **A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján).** Osiris Kiadó, MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest.

Cserniczkó, I. (2004). **A magyar nyelv kárpátaljai helyzetéről.** *Magyar Tudomány: a Magyar Tudományos Akadémia folyóirata*, 49. évfolyam, 4. szám, Budapest, 473-480.

Dudics Lakatos, K. (2018).. **...én is nyelvjárásban beszélek.** *Anyanyelv-pedagógia* 11:2. 112-114.

Dudics Lakatos, K. (2021). **Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárási attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján.** *Magyar Nyelv* 117, 346-354.

Espán, M. (2015). **Ocsередben állni rajkom előtt.** *Kárpátalja*, 755. szám, Beregszász.

Gazdag, V. (2014). **Orosz/Ukrán nyelvi hatás a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban.** Jegyzet, Beregszász.

Gulácsi, G. (1998). **A kárpátaljai magyarság jogi helyzete és autonóm törekvései.**

<https://kmksz.com.ua/karpatalja/a-karpataljai-magyarsag-jogi-helyzete-es-autonom-torekvesei/>

Letöltve: 2023. február 12.

Kassai, I. (1995). **Kétnyelvűség és magyar nyelv használata.** Innen: Csernicskó, I. et al (1995). **A kárpátaljai magyarság és kétnyelvűség (1945-1993),** Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 129-145.

Krajnik, I. (2010). **Igazolás, szprávka vagy dovidka? Orosz és ukrán kölcsönszavak szociolingvisztikai vizsgálata Kárpátalján.** Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.

Kricsfalusi, K. (2022): **Nyelvjárási attitűdök Tiszapéterfalva, Nagybereg és Nagydobrony oktatási intézményeiben.** Filológia tanszék, Beregszász.

Márku, A. (2013). **Po Zákárpátszki. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben.** Líra Poligráfcentrum, Ungvár.

Parapatics, A. (2022). **Nyugat-magyarországi beszélők nyelvi-nyelvjárási attitűdjei.** *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2022/1, 85–105.

Tinta könyvkiadó, 2014. **SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XXXII. NYELVVESZTÉS, NYELVJÁRÁSVESZTÉS, NYELVCSERE.** Szerkesztette: P. Lakatos Ilona és T. Károlyi Margit, Budapest.

Tinta könyvkiadó, Budapest, 2014. **SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ XXXII. NYELVVESZTÉS, NYELVJÁRÁSVESZTÉS, NYELVCSERE.** Szerkesztette: P. Lakatos Ilona és T. Károlyi Margit. Innen: Hires, K. **A badalói magyar közösség nyelvhasználatának és nyelvjárási sajátosságainak vizsgálata,** 130-134.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Kárpátalja járási-eloszlása 2020-as területi újraosztást követően.	6
2. ábra: Kárpátalja nemzetiségi eloszlása.	7
3. ábra: Az anyanyelvén kívül más nyelven is kommunikációképes EU-s állampolgárok százalékos aránya az Eurobarometer 2006-os adatai alapján.	10
4. ábra: Kárpátaljai középiskolások válasza “ <i>Te beszélsz nyelvjárásban?</i> ” kérdésre kérdőíves kutatás alapján.	18
5. ábra: Kárpátaljai középiskolások válasza “ <i>Te beszélsz nyelvjárásban?</i> ” kérdésre kérdőíves kutatás alapján.	19
6. ábra: Nagyberegi Beregszász-felőli bejárata.	28
7. ábra: Nagyberegi Református Templom tornya.	29
8. ábra: Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola.	29
9. ábra: Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola szövő szaktanterme.	30
10. ábra: Nagyberegi Református Líceum.	30
11. ábra: Beregújfalu Bereg-felőli bejárata.	31
12. ábra: Beregújfalui Református Templom.	32
13. ábra: Beregújfalui Gimnázium.	32
14. ábra: Badaló bejárata.	33
15. ábra: Badalói Református Templom.	33
16. ábra: Badalói Általános Iskola.	33
17. ábra: Válaszolók korosztálya (N=91).	36
18. ábra: Válaszadók származása (N=88).	36
19. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Beszélnék-e ezen a településen tájszólásban?</i> ” (N=91).	37
20. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Ön szerint szebben beszélnek-e itt, mint szomszédos településeken?</i> ” (N=90).	38
21. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Van-e különbség az adott településen az idősebb és a fiatalabb korosztály beszéde között?</i> ” (N=90).	39
22. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Sajnálná, ha megszűnne településének beszédmódja?</i> ”	

(N=90).	39
23. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Ugyanúgy beszél hivatalos helyeken, mint családja/barátai körében?</i> ” (N=91).	40
24. ábra. Válaszok a kérdésre “ <i>Volt már olyan helyzetben, mikor szégyellte beszédmódját?</i> ” (N=90).	44
25. ábra: Kosár.	46
26. ábra: Csipkebogyó.	46
27. ábra. Csalamádé?	47
28. ábra: Fánk.	47
29. ábra: Tengeri, kukorica.	48

MELLÉKLETEK

"...hogy ne felejtse el, a nyelv az, ami megőrzi az ember gyökereit."

Üdvözlöm!

Beregi Alexandra, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola IV. évfolyamos hallgatója vagyok!
Szakdolgozatom sikeres megírásához kérem a segítségét.

Mindig is fontosnak tartottam, hogy anyanyelvünket tanulmányozzuk, de leginkább az érdekelt mindig, hogy szülőföldünkön, Kárpátalján, milyen változatokban is él anyanyelvünk. Éppen azért választottam vizsgálatom tárgyául is ezt.

Kérem, járuljon hozzá kutatásomhoz azzal, hogy az alábbi rövid kérdőívet kitölti!

Hálásan köszönöm!

Neme:

Férfi

Nő

1. Melléklet: Bevezető és válaszadók neve.

Korosztálya:

18-30 között

30-45 között

40-60 között

60+

Születési helye:

Nagybereg _____

Beszélnek-e ezen a településen tájszólásban?

Igen, beszélnek

Nem beszélnek

Mi az a tájszólás?

2. Melléklet: Válaszadók korosztálya, születési helye, s hogy beszélnek-e tájszólásban.

Tetszik-e Önnek az adott település nyelvhasználata?

- Igen
- Nem
- Talán

Ön szerint szebben beszélnek itt, mint a szomszéd településeken?

- Igen, teljes mértékben
- Nem, szinte ugyanúgy
- Talán
- nem válaszolok

3. Melléklet: Válaszadók származási nyelvhasználatának tetszése, különbségi véleménye.

Van-e különbség az adott településen az idősebb és a fiatalabb korosztály beszéde között?

- Igen, van.
- Nem, nincs.
- Még nem vettem eddig észre.

Tud-e anyanyelvén kívül más nyelven? Ha igen melyik ez a nyelv?

Ukrán

Sajnálna, ha megszűnne településének beszédmódja?

- Igen
- Nem
- Semleges
- Nem válaszolok

4. Melléklet: Válaszadók véleménye korosztályok nyelvhasználati különbségéről, nyelvismeretei, s érzései nyelvhasználatával kapcsolatban.

Ugyanúgy beszél hivatalos helyeken, mint családjá/barátai körében?

- Igen
- Nem

Hallott-e már olyan magyar szavakat melyeket más településeken máshogyan használtak? Ha igen: melyek voltak ezek a szavak?

Lábtó, kredenc, vizeslóc

Érte már bármilyen negatív megjegyzés beszédmódja miatt? Hogyan kezelte ezeket?

Ért, rosszul érintett

5. Melléklet: Válaszadók nyelvhasználata formális környezetben, többjelentésű szavak tapasztalata, sérelem beszédmód miatt.

Volt már olyan helyzetben, mikor szégyellte beszédmódját?

Igen, volt már ilyen

Nem, még nem volt ilyen

Nem válaszolok

Véleménye szerint van olyan település, ahol csúnyán beszélnek magyarul? Ha igen: melyik ez a település?

Nagydobrony

Soroljon néhány olyan kifejezést, melyet eddig csak az Ön településén hallott!

Surc

Soroljon néhány olyan kifejezést, melyet a szomszédos településeken hallott!

Kas

6. Melléklet: Válaszadók beszédmódi szégyen-érzet tapasztalatai, véleménye nyelvjárásról, települése egyéni szava(i), szomszédos települések szava(i).

Ön hogyan nevezi az alábbi tárgyat?

Kosár

7. Melléklet: 1. Ön hogyan nevezi...

Hogyan nevezi meg a képen látható növényt?

Csipke bogyó

8. Melléklet: 2. Ön hogyan nevezi...

Hogyan nevezi a képen látható ételt?

Vegyes savanyúság

9. Melléklet: 3. Ön hogyan nevezi...

Milyen étel látható a képen?

Szalagos fánk

10. Melléklet: 4. Ön hogyan nevezi...

Hogyan nevezik az Ön falujában a képen látható növényt?

Tengeri

11. Melléklet: 5. Ön hogyan nevezi...

Ім'я користувача:
Аніко Чурман

Дата перевірки:
18.05.2023 22:51:53 CEST

Дата звіту:
24.05.2023 23:25:17 CEST

ID перевірки:
1015143518

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011754

Назва документа: Beregi Alexandra_Szakdolgozat_2023

Кількість сторінок: 63 Кількість слів: 11181 Кількість символів: 82805 Розмір файлу: 5.00 MB ID файлу: 1014824386

13.1% Схожість

Найбільша схожість: 3.09% з Інтернет-джерелом (https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1439/1/HANyK_A_

12.7% Джерела з Інтернету

371

Сторінка 65

4.67% Джерела з Бібліотеки

128

Сторінка 70

11.3% Цитат

Цитати

46

Сторінка 71

Не знайдено жодних посилань

0.02% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.02% Вилучення з Інтернету

76

Сторінка 72

Немає вилучених бібліотечних джерел